

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

ספר הערבים

חב"ד

לוקט סודר ונערך ע"י חברי המערכת

◦

(תדפיס מתוך)

ברך ששי

אותיות: ה"י יו"ד — התבללותן

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ואחת לבריאה

SEFER HO'ARUCHIM - CHABAD

[CHABAD ENCYCLOPEDIA]

Volume Six

—Preview Edition—

Copyright © 2021

by

Kehot Publication Society

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

Order Department

291 Kingston Avenue / Brooklyn, New York 11213

(718) 778-0226 / FAX (718) 778-4148

www.kehot.com

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch®.

נסדר בדפוס „עזרא“

ע"י ירמי' הכהן בן לאה מיטא שי'

הקדמה

ב"ה.

בתודה ושבח להשי"ת הננו מוציאים לאור תדפיס* מתוך הכרך הששי של „ספר הערכים – חב"ד“, המכיל את הערך: „אותיות: ה"י יו"ד – התכללותן“.

* * *

ערך זה עובד, סודר ונערך באותה השיטה שבכרכים הקודמים – ראה ב„מבוא“ לכרך הראשון.

כל זה (כמו הכרכים הקודמים), רוכז, סודר ונערך ע"י חברי המערכת, ובראשם: הרב התמים ר' יואל ע"ה כהן ויבלח"ט הרב התמים ר' שלום שי' חאריטאנאוו.

* * *

תדפיס זה יוצא לאור בשייכות לסיום ימי השבעה לפטירת העורך הראשי הר"ר יואל ע"ה כהן, ולקראת כ"ף מנחם-אב, יום ההילולא של כ"ק הרה"ג והרה"ח המקובל ר' לוי יצחק ז"ל שניאורסאהן – אביו של כ"ק אדמו"ר זי"ע, שרובו של ערך זה נלקט מתוך ספריו.

ואנו תקוה, אשר גם תדפיס זה יתקבל ברצון ובאהדה אצל כל אחב"י שליט"א.

* * *

ויהי רצון אשר הופעת תדפיס זה – שהיא שליבה רבת-ערך בהסולם דהפצת מעיינות תורת החסידות, תקרב את ביאת משיח צדקנו, וכהבטחת מלך המשיח להבעש"ט, אשר „לכשיפוצו מעיינותיך חוצה – קא אתי מר“, בקרוב ממש.

המערכת

מוצש"ק נחמו, חמושה עשר באב, ה'תשפ"א
ברוקלין, נ"י.

(* כפי שנערך בשעתו, ונשארו בו כמה ציונים שלא הושלמו. וגם המילואים לא הושלמו.)

ה"י ויו"ד – התכללותן

הסעיפים:

א. המושג: א. ו"ד דיו"ד. ב. מילוי יו"ד ומילוי ה"י. ג. מילוי יו"ד, עוקץ ה'. ד. מילוי יו"ד, עוקץ ומילוי ה"י. ה. י' ד"איש" וה' ד"אשה". ו. ו"ד – בינה, ד"ו – תבונה. ז. ספרא דצניעותא וצניעותא דספרא. ח. השינויים: א. השינוי ד"פשוט" ו"מילוי". ב. שינוי הסדר ד' וה'. ג. לפי סדר האותיות. ד. טעם השינוי מו"ד לה'. ה. סדר האותיות שבאות ה'. ג. בצורתן ובמילואן: א. בדרגת החו"ב. ב. באופן ההתכללות. ד. ו' – בינה, ד' – תבונה: א. הרמז דבינה ותבונה בו' ד'. ב. תיווך הביאורים. ג. רק בו"ד דיו"ד. ד. הרמזים לזה. ה. ווי"ן – דעת, דלת"ן – בינה. ו. ווי"ן – ז"א, דלת"ן – מלכות.

א. המושג:

שתי האותיות ה"י ויו"ד כלולות זו מזו: המילוי דאות ה"י הוא י', והמילוי דאות יו"ד הוא ו' ד' שהם כמו ה' (דצורת אות ה' הוא ד' ו¹). וכמ"ש בזהר² בענין שתי אותיות אלה (שבשם י"ה) „דכלילן דא בדא“³.

והטעם לזה:

יו"ד וה"י הם חכמה ובינה. וכיון שחכמה ובינה הם כלולים זה מזה – „הבן בחכמה וחכם בבינה“⁴ – לכן, בהיו"ד (חכמה) ישנם גם האותיות ו"ד שהם כמו ה' (בינה שבחכמה) ובהה"י (בינה) ישנה י' (חכמה שבבינה)⁵.

השייכות דהאותיות ו"ד (מילוי היו"ד) לבינה שבחכמה היא לא רק מפני שהן דומות לה, אלא שגם באותיות אלה עצמם מרומזת בחינה זו, כדלקמן סק"א.

ענין זה – שהאותיות יו"ד וה"י כלולות זו מזו – הוא (לפעמים) גם כשכותבים האותיות י' ה' עצמם (בלי המילוי). ולדוגמא: י' דתיבת איש וה' דתיבת אשה, הם כאילו שהיו כותבים במילואם, יו"ד ה"י. היינו, שהי' ד"איש" והה' ד"אשה" מרמזים (לא רק על חכמה ובינה עצמם, אלא גם) על בינה שבחכמה וחכמה שבבינה, כדלקמן סק"ה.

מכיון שבינה (שני הענינים) שבה, הן הבינה עצמה והן החכמה שבה) נמשכת מחכמה – הבינה עצמה נמשכת מהבינה שבחכמה, והחכמה שבבינה נמשכת מהחכמה עצמה – נמצא, שהה' עצמה (בינה) נמשכת מהה' (ו"ד) דמילוי היו"ד (בינה שבחכמה), והי' דמילוי הה' (חכמה שבבינה) נמשכת מהי' עצמה (חכמה).

אלא שאעפ"כ, מכיון ששני הענינים (חכמה ובינה) כמו שהם נמשכים בספירת הבינה הם באופן שונה (בנוגע כו"כ ענינים) מכמו שהם במקורם בספירת החכמה – לכן האותיות י' ה' שבאות ה"י הן באופן שונה (בכו"כ ענינים) מכמו שהן באות יו"ד [היינו, שכל השינויים שבין אות יו"ד ואות ה"י הם בהתאם להשינויים בין חו"ב כמו שהם בחכמה לחו"ב כמו שהם בבינה], כדלקמן סעיף ב.

* * *

נוסף להיו"ד שבמילוי הה' – ישנם יודי"ן גם בצורת הה': (א) העוקץ שאחורי הה'⁶ הוא כעין

(4) ספר יצירה פ"א מ"ד.

(5) רוב המקומות שנסמנו לקמן.

(6) המדובר כאן הוא בנוגע ה' ראשונה דשם הוי'

שרומזת על בינה משא"כ בה' אחרונה שרומזת על מלכות, העוקץ שאחורי הוא כעין ו' (פע"ח ושער מאמרי רשב"י שבערה 13).

(1) ברגל השמאלי דאות ה' – שני אופנים: כמו י' או כמו ו'. ומ"ש בפנים שצורת ה' הוא ד' ו' הוא להאופן שרגל השמאלי הוא כמו ו'.

(2) ח"ב נה, א. וראה גם זהר ח"ג י, ב (הובא בתולדות צ' ע' רצט) „י' כליל ה“.

(3) תולדות צ' ע' שטע.

באות יו"ד, הוא שני פעמים (בקוץ התחתון שבצורת היו"ד, ובהה' (ו"ד) דמילוי היו"ד), וגם הרמז דחכמה הכלולה בבינה באות ה"י הוא שני פעמים (בהי' שבמילוי הה"י ובהי' שבצורת הה')¹².

אבל¹³, מכיון שהי' שבמילוי אות ה' אינו דבר קבוע [כי לפעמים אות ה' היא במילוי ה' או במילוי א'], לכן נמנית רק היו"ד שבצורת הה'¹⁴, כדלקמן סק"ג. ועפ"ז: הרמז דבינה הכלולה בחכמה באות יו"ד הוא שני פעמים (כנ"ל), והרמז דחכמה הכלולה בבינה הוא (רק) פעם אחת (בהי' שבאחורי הה'), כדלקמן שם ח"ב.

ולפעמים הוא באופן הפוך: הרמז דבינה הכלולה בחכמה באות יו"ד הוא רק פעם אחת – ו"ד דמילוי היו"ד. [דכיון שקוץ התחתון שבצורת הי' (שרומז על בינה) אינו דומה לה', לכן כשמדובר בנוגע התכללות האותיות (י' ה'), מונים רק הבינה שבמילוי היו"ד, ו"ד שדומים לה]¹⁵. והרמז דחכמה הכלולה בבינה באות ה"י

יו"ד⁷. וכשכותבין הה' דשם הוי"ו צריך להתחיל מיו"ד זה⁸. (ב) רגל השמאלי של הה' הוא⁹ צורת יו"ד¹⁰.

ונמצא, דזה שבאות ה' מרומזת בחינת החכמה שבבינה הוא הן בהמילוי שלה והן בצורתה¹¹.

ואתו הדבר הוא בנוגע בחינת הבינה שבחכמה שבאות יו"ד – שהוא מרומזת הן בהמילוי של היו"ד (דהאותיות ו"ד הם כמו ה', כנ"ל), והן בצורת היו"ד, כמבואר בערך אות יו"ד ס" שקוץ התחתון דהיו"ד רומז על בינה שבחכמה¹¹.

החילוק בין ההתכללות דחור"ב המרומזת במילוי הי' והה' ובין ההתכללות דחור"ב המרומזת בצורתן – ראה לקמן סעיף ג.

* * *

ע"פ הנ"ל, הרמז דבינה הכלולה בחכמה

מבואר שם הרמז דחכמה שבבינה (רק) בצורת הה' (כאופן הא' שבהערה הבאה); ובהמקומות שבהם מבואר שהרמז דחכמה שבבינה הוא הן בצורת הה' והן בהמילוי שלו – הרמז דבינה שבחכמה שם הוא (רק) במילוי היו"ד (כאופן הב' שבהערה הבאה).

(13) המקורים בכתבי האריז"ל לה' האופנים דלקמן בפנים – (א) הרמז דבינה שבחכמה הוא הן במילוי היו"ד והן בצורתו, והרמז דחכמה שבבינה הוא בצורת הה', (ב) הרמז דבינה שבחכמה הוא במילוי היו"ד, והרמז דחכמה שבבינה הוא הן במילוי הה"י והן בצורתו, (ג) הרמז דבינה שבחכמה הוא במילוי היו"ד והרמז דחכמה שבבינה הוא בצורת הה"י, (ד) הרמז דשניהם (בינה שבחכמה וחכמה שבבינה) הוא במילוי האותיות, (ה) הרמז דשניהם הוא בצורת האותיות** – ראה במילואים.

(14) ראה לקמן הערה 34.

(15) ראה לקמן הערה 186, דלכאורה יש לומר, דענין „הבן בחכמה“ המרומז בקוץ התחתון שאינו דומה לה' הוא הכח שבחכמה לבוא להשגה דבינה, ולא בינה הכלולה בחכמה. וראה במילואים להערה 188.

(*) וכן הוא בהמשך תער"ב ח"א פקל"ז ואילך.

בסה"מ עטר"ת ע' תיט, שהרמז דבינה שבחכמה הוא במילוי היו"ד. ומובא שם גם הרמז דחכמה שבבינה באות ה' אבל אין מבואר שם אופן הרמז.

(**) וכן הוא בתו"ח וסה"מ תרנ"ט שבהערה 7.

(7) תו"ח שמות תקמ"ג, א. סה"מ תרנ"ט ע' עו. לקלוי"צ ותולוי"צ שנשמנו לקמן סק"ג וד'. ובהערות לסה"מ תרנ"ט שם (ע' עה"ו), שכ"ה בכ"מ בכתבי האריז"ל* – נשמנו במילואים להערה 13.

(8) תו"ח שם. סה"מ תרנ"ט שם (ע' עה"ו). וכ"ה בכ"מ בכהאריז"ל שבהערה 13. וע"ע אות ה' ס"ו.

(9) ראה לעיל הערה 1.

(10) סה"מ תרנ"ט שם. ולהעיר, שבכל המקומות שנשמנו בהערך לא נמצא ענין זה [שהרמז ד„חכם בבינה“ הוא ברגל השמאלי של הה'] מלבד בסה"מ תרנ"ט שם.

(11) בתו"ח ובסה"מ תרנ"ט שם (ע' עה"ו), שהרמז דשני הענינים (התכללות הבינה בחכמה והתכללות החכמה בבינה) היא בהתכללות דצורת האותיות (וענין ההתכללות דמילוי האותיות לא מובא שם). ובכמה מקומות בכתבי האריז"ל המובאים בהערות לסה"מ תרנ"ט שם שבהם מבואר ענין ההתכללות דצורת האותיות – מבואר שם גם ההתכללות דמילוי האותיות. וראה הערה הבאה.

(12) אבל בכל המקומות שבכהאריז"ל המובאים בסה"מ תרנ"ט שם (וגם בכל המקומות שנשמנו בערך זה) לא נמצא אופן זה. כי בהמקומות שבהם מבואר שהרמז דבינה שבחכמה הוא הן בצורת היו"ד והן במילוי שלו –

(*) ראה במילואים.

חכמה ובינה היא לחכמה ובינה כפשוטם (חכמה הפרטית ובינה הפרטית). ועפ"ז, הבינה שבחכמה המרומזת בה' (או בקוץ התחתון) שבהיו"ד¹⁸, היא פרט בספירת החכמה. היינו, שגם כללות החכמה המרומזת בכללות היו"ד היא ספירה פרטית (חכמה), והבינה שבחכמה המרומזת בה' שבהיו"ד הוא ענין פרטי בחכמה (הפרטית) עצמה. ואותו הדבר בנוגע לאות ה', שגם כללות ה' רומזת (רק) על בינה הפרטית, והי' שבה'¹⁸ על ענים פרטי (חכמה) שבבינה הפרטית¹⁹.

ב. בחכמה ובינה – שתי בחינות: בחינה העליונה דח"ב נקראת אבא ואימא עילאין, ובחינה התחתונה דח"ב נקראת ישראל סבא ותבונה. ושתי בחינות אלה נקראות גם בשם חכמה ובינה: בחינה העליונה דח"ב (גם הבינה דבחינה זו) היא בחינת חכמה, ובחינה התחתונה דח"ב (גם החכמה דבחינה זו) היא בחינת בינה.

והכוונה בזה שהאותיות י' וה' רומזים על חכמה ובינה היא – שאות י' רומזת על אבא ואימא עילאין, ואות ה' על ישראל סבא ותבונה. וכיון שכל אחת דשתי הבחינות כוללת שתי הספירות ח"ב – לכן, גם האותיות הרומזות על שתי הבחינות, כלולות משתי אותיות.

ועפ"ז, ד' אותיות הנ"ל – י' וה' דהיו"ד, ה' וי' דהה"י – רומזות על ד' בחינות כלליות: י' (דהיו"ד) – אבא עילאה, ה' (ו"ד) דהיו"ד – אימא עילאה, ה' דהה"י – תבונה, י' דהה"י – ישראל סבא²⁰.

ובענין ההתכללות דח"ב „הבן בחכמה

הוא שני פעמים: ה' שבצורת ה' (העוקץ שבאחוריו¹⁶) והי' שבמילוי הה"י, כדלקמן סק"ד. ולפעמים, נמנים שניהם רק פעם אחת. ושלשה אופנים בזה:

א) בנוגע בינה הכלולה באות יו"ד (חכמה) – מונים את הבינה המרומזת בהמילוי שלו [כי ו"ד (מילוי היו"ד) דומים לה¹⁵], ובאות ה' מונים את החכמה המרומזת בהיו"ד שבצורתו (יו"ד שבאחוריו¹⁶), כי דוקא יו"ד זה (משא"כ היו"ד שבמילוי הה"י) הוא דבר קבוע, כדלקמן סק"ג.

ב) בשתי האותיות מונים רק הבחינות המרומזות בהמילוי שלהם: ה' (ו"ד) דמילוי היו"ד, וי' דמילוי הה"י. [דכמו שבאות יו"ד מונים רק את הבינה המרומזת בהמילוי שלו (ו"ד שדומות לה), כמו"כ באות ה"י מונים רק את החכמה המרומזת בהי' דמילוי הה"י¹⁶], כדלקמן סק"ב.

ג) בשתי האותיות מונים רק הבחינות המרומזות בהתכללותן שבצורתן: בינה שבחכמה – קוץ התחתון דהיו"ד, וחכמה שבבינה – י' דצורת הה"י¹⁷ (י' שבאחורי הה"י¹⁷), או י' דרגלו השמאלי¹⁰).

* * *

בהתכללות דח"ב המרומזת בה' שבהיו"ד ובהי' שבהה"י – שני ביאורים בהתאם לשני הפירושים „חכמה" ו„בינה" המרומזות בשתי אותיות הנ"ל:

א. הכוונה בזה שהאותיות י' וה' רומזים על

האותיות להתכללות המרומזות במילוי האותיות – מוכח לכאורה, שבנוגע לשני הביאורים שבפנים (ח"ב כפשוטם, או אר"א וישסו"ת), אין נפק"מ בין שני הרמזים. ומזה משמע שהביאור להתכללות ח"ב כפשוטם הוא גם להאופן שרמזו ההתכללות הוא במילוי האותיות. וכ"מ גם בהמשך תרס"ו שבהערה הבאה.

(19) תו"ח וסה"מ תרנ"ט שבהערה 7. המשך תרס"ו ע' שעב (בענין בינה שבחכמה).

(20) רוב המקומות בכהאריז"ל שבהערה 13. המשך תער"ב ח"א פקל"ז ואילך. וראה גם סה"מ תרע"ט ע' תי"ט. לקלוי"צ ותולוי"צ שנסמנו לקמן.

(16) בכהאריז"ל שבהערה 13 – וגם בכל המקומות שנסמנו בהערך – מדובר רק בענין היו"ד שבאחורי הה'. מלבד סה"מ תרנ"ט שמדבר גם בהיו"ד דרגל השמאלי. אבל שם מבואר שההתכללות דשני הענינים (בינה שבחכמה וחכמה שבבינה) היא בצורת האותיות.

* (16) ראה לקמן הערה 188 ובמילואים שם.
(17) כהאריז"ל שבהערה 13 אופן הה'. תו"ח וסה"מ תרנ"ט שבהערה 7.

(18) בתו"ח ובסה"מ תרנ"ט שבהערה הבאה מדבר בענין קוץ התחתון דצורת היו"ד ובהי' דצורת הה'. ומהשקוי"ט בהערות כ"ק אדמו"ר לסה"מ תרנ"ט שם בהחילוק שבין ההתכללות דח"ב המרומזות בצורת

(א) הדלת"ן שבהם רומזים על בינה [הדל"ת דמילוי היו"ד – על בינה הכלולה בחכמה, והדל"ת דצורת הה' – על בינה עצמה], והווי"ן שבהם – על הדעת הכלולה בחו"ב [הו' דמילוי היו"ד – דעת הכלולה בחכמה, והו' דצורת הה' – על דעת הכלולה בבינה], כדלקמן סעיף ה.

ונמצא, דבכל אחת משתי אותיות הנ"ל, מרומזות ג' המוחין חב"ד: באות יו"ד: הי' – חכמה, הו' – דעת, והד' בינה. באות ה"י: הד' דצורת הה' – בינה, הו' דצורת הה' – דעת, והי' שבמילוי הה' – חכמה, כדלקמן שם.

(ב) המוחין חו"ב כוללים (גם) את המדות והמלכות הנמשכות מהם. והתכללות זו – מרומזות בהו' והד' שבהם: הו' דמילוי היו"ד – רומז על ששה מדות הכלולים בחכמה, והד' דמילוי היו"ד – על המלכות הכלולה בחכמה. ואותו הדבר הוא בנוגע ד"ו דצורת הה', שהו' דהו' רומז על המדות הכלולים בבינה, והד' דהה' – על המלכות הכלולה בבינה, כדלקמן סעיף ו.

א. ו"ד דיו"ד:

הטעם על זה שבינה שבחכמה (אימא עילאה) מרומזת בהאותיות ו"ד (דמילוי היו"ד) הוא מפני שאותיות אלה דומות לה' שרומזת על בינה, כנ"ל בתחלת הסעיף.

אלא שאעפ"כ היא מרומזת באותיות ו"ד (ולא באות ה'), מצד כמה טעמים²². ומהם:

א. אימא עילאה היא נעלית יותר מאבא עילאה²³. ועד שהיא כמו כפליים לגבי אבא עילאה. ולכן היא מרומזת באותיות ו"ד שהן

וחכם בבינה²⁴] שבהתכללות האותיות יו"ד ה"י – שני ביאורים:

(א) כיון שהבחינה דאו"א עילאין (גם אימא עילאה) היא בחינת חכמה – נמצא, שאימא עילאה היא בינה שבחכמה, ולכן היא מרומזת בו"ד דהיו"ד.

ואותו הדבר הוא בנוגע ישראל סבא (חכמה תתאה), דכיון שהבחינה דישסו"ת (גם יש"ס) היא בחינת בינה – נמצא, שיש"ס הוא חכמה שבבינה, ולכן הוא מרומז בהי' של הה"י.

(ב) הטעם על זה שאימא עילאה מרומזת בו"ד דהיו"ד, ענין „הבן בחכמה“, הוא – כי היא נמצאת באבא עילאה.

וכן הוא בנוגע ישראל סבא (חכמה תתאה), דהטעם על זה שהוא מרומז בהי' דהה"י, ענין „וחכם בבינה“, הוא – לפי שהוא מלובש בתבונה²⁵.

ענין הנ"ל – ששתי האותיות דהיו"ד הם או"א עילאין, ושתי האותיות דהה"י הם ישסו"ת – מרומז גם בזה שהספר „ספרא דצניעותא“ נקרא גם בשם „צניעותא דספרא“, כדלקמן סק"ז.

שייכותן של האותיות ו"ד (מילוי היו"ד) לבינה עילאה, והאותיות ד"ו (צורת אות ה') לתבונה, מרומזת בכמה ענינים, כדלקמן סק"ו.

לפעמים מבואר, דשני הווי"ן (גם הו' דהה') הם בינה עילאה, ושתי הדלת"ן (גם הד' דהיו"ד) הם תבונה, כדלקמן סעיף ד.

* * *

עוד ביאורים בהווי"ן והדלת"ן שבהאותיות יו"ד ה"י:

שבגילוי' ה' גם באם מילוי ה' ה' אות אחר דומה לה'. וזה שמילוי היו"ד הוא (דוקא) ו"ד – הוא מצד הטעמים דלקמן בפנים.

(23) ע"ח שער אנ"ך פ"ח – הובא בלקלוי"צ שבהערה 25. ולהעיר, שלפעמים (לקלוי"צ לתנ"ך ס"ע קכד) מציין לע"ח שער הזווגים פ"ה, ולפעמים (לקלוי"צ לזהר יתרו ע' פג. תולוי"צ ע' ערב. ועוד) מציין לשני השערים.

(21) בלקלוי"צ לתנ"ך וכו' ע' קיח ואילך משמע כאופן הא'. ובתולוי"צ ע' ערב"ג (וראה גם שם ע' שעח) כאופן הב'. וראה לקמן ס"ב סק"א וב'.

(22) ראה לקמן ס"ב סק"ד, דזה שבינה שבחכמה (בינה עילאה) מרומזת בו"ד ובינה שבגילוי' (תבונה) מרומזת בה', רומז שהם שתי בחינות שונות בעצם מהותם. אבל הרמז דענין זה [שבינה שבחכמה שונה לגמרי מבינה

לישסו"ת. ולכן: „בן עשר שנים למשנה ובן חמש עשרה לגמרא“^{30*} – כי עשר רומז על אות יו"ד, וחמש עשרה רומז על אות ה"י: חמש – ה' עצמו, עשרה – ה' דמילוי הה"י³¹.

ב) ענין היוחסין שייך לישסו"ת (כדלקמן ס"ב סק"ג ח"א). וזהו שארז"ל³² „הטיל הקב"ה שמו עליהם ה' מצד זה וי' מצד זה לומר מעיד אני עליהם שהם בני אבותיהם“, שהאותיות המעידים על היחוס דישאל הם ה' י' – כי ישסו"ת מרומזים באות ה"י, ואות ה"י הוא ה' ³³י'.

ג. מילוי יו"ד, עוקץ ה':

התכללות החכמה (אות י') באות ה' היא בעיקר בהיו"ד שבצורת ה'. כי היו"ד שבמילוי הה' אינו דבר קבוע [דלפעמים הה' הוא במילוי ה', או במילוי א'], משא"כ היו"ד שבצורת הה' הוא תמיד³⁴.

ועפ"ז, התכללות הבינה (אות ה') באות יו"ד היא במילוי היו"ד³⁵, שהאותיות ו"ד (שדומות לה') דמילוי היו"ד הם בחינת בינה שבחכמה: והתכללות החכמה באות ה' היא בצורת הה', שהעוקץ שבקרון זוית של הה'³⁶ הוא בחינת חכמה שבבינה³⁴.

וע"פ הביאור שהכוונה בבינה שבחכמה (כאן) היא לישראל סבא – נמצא דאימא עילאה מרומזת בו"ד דמילוי היו"ד, וישראל סבא מרומז בהעוקץ (הי') של הה'³⁷.

ענין זה – שהבינה שבחכמה היא במילוי

שתי אותיות²⁴ – כי בזה מרומז שמעלתה על אבא היא ככפליים. שהרמז דאבא הוא באות אחד (י'), והרמז דאימא הוא בשתי אותיות (י') ד'²⁵.

ב. הרמז דמעלה זו שבבינה [שהיא „כפליים“ לגבי החכמה] בהאותיות ו"ד, הוא (לא רק מפני שו"ד הם שתי אותיות, אלא) גם מפני שו"ד למפרע הוא דו, ופירוש דו הוא²⁶ שנים²⁵.

ג. הבינה (אימא עילאה) המרומזת במילוי היו"ד היא בינה שבחכמה. ולכן היא מרומזת באותיות ו"ד שהם בגימט' י', כי י' רומז על חכמה²⁷.

ב. מילוי יו"ד ומילוי ה"י:

המילוי דאות יו"ד (ו"ד שדומות לה') רומז על בינה שבחכמה. והמילוי דאות ה"י (י') רומז על חכמה שבבינה²⁸.

וע"פ הביאור שהכוונה בבינה שבחכמה (כאן) היא לאימא עילאה, והכוונה בחכמה (כאן) היא לישראל סבא²⁹ – ו"ד דמילוי היו"ד רומזים על אימא עילאה, והי' דמילוי הה"י רומז על חכמה תתאה (ישראל סבא)³⁰.

הטעם על זה שבחינות אלה מרומזות במילוי היו"ד והה"י – ראה לקמן ס"ב סק"א (ובהערה 107).

השייכות דאות יו"ד במילואו לאו"א עילאין ודאות ה"י במילואו לישסו"ת, מרומזת בכמה ענינים השייכים לשתי בחינות אלה. ומהם:

א) משנה שייך לאו"א עילאין וגמרא שייך

(30*) אבות פ"ה מכ"ב.

(31) לקלוי"צ לתנ"ך וכו' ע' ככו.

(32) פירש"י עה"ת פינחס כו, ה. וראה שהש"ר ד, יב. פסיקתא דרב כהנא פ' בשלה. יל"ש פינחס שם.

(33) לקלוי"צ שם ע' קיח. וראה לקמן ס"ב סק"ג ח"א.

(34) לקלוי"צ לזהר משפטים ס"ע פט ואילך.

(35) אבל זה שהבינה מרומזת בקרון התחתון של היו"ד

– אין זה ההתכללות דאות ה'.

(36) ראה לעיל הערה 10, שברוב המקומות מובא רק

ה' דעוקץ הה' ולא ה' דרגל הה'.

(37) כהארז"ל שבהערה 13 אופן הג'. המשך תער"ב

ח"א פקל"ז. לקלוי"צ שם.

(24) ראה במילואים.

(25) לקלוי"צ לזהר בחוקות ע' שמו.

(26) פירש"י ד"ה דו קידושין מא, א. ובכ"מ.

(27) לקלוי"צ לזהר לזהר תרומה ע' קכה. וכ"ה בע"ח

שם.

(28) ראה לעיל הערה 18, שבמילוי האותיות מרומזת

גם ההתכללות דחוי"ב כפשוטם.

(29) ראה לעיל בתחלת הסעיף.

(30) לקלוי"צ לזהר ויחי ע' ריז. לקלוי"צ לתנ"ך וכו' ע' קיח ואילך. תולוי"צ ע' שעח* ובכ"מ – מע"ח שם*.

(*) ראה במילואים.

שנקפא ונעשה גוש⁴³) הוא החסד של יד ימין דאריך, שממנו נמשך מזון לישראל סבא⁴².

וזהו שה"מיכלא דההוא רשע" נחלק לשתי חלוקות – „בשרא בחלבא” ו„גבינה עם בשרא”: „בשרא בחלבא” הוא שהי מערב שני המאכלים של או"א עילאין [בשרא – המזון של אימא עילאה, בחלבא – המזון של אבא עילאה], ו„גבינה עם בשרא” הוא שהי מערב שני המאכלים של ישסו"ת [גבינה – המזון של ישראל סבא, עם בשרא – המזון של התבונה].

והטעם על השינוי שבלשון הזהר – שבכבא ראשונה (התערבות המאכלים דאו"א עילאין) אומר „בשרא בחלבא”, ובכבא השני (התערבות המאכלים דיססו"ת) אומר „גבינה עם בשרא”⁴⁴ – הוא בהתאם לבחינות אלה כמו שהן מרומזות בהאותיות י' ה':

ההתכללות דאימא עילאה באות יו"ד (חכמה) – מרומזת בהמילוי של היו"ד. שהי עצמו הוא אבא עילאה והמילוי שלו (ו"ד) הוא אימא עילאה. וכיון שהאותיות ו"ד דמילוי היו"ד (אימא עילאה) הם בתוך היו"ד (אבא עילאה) – לכן אומר „בשרא בחלבא” (בתוך החלב);

וההתכללות דישראל סבא (חכמה תתאה) באות ה' (בינה תתאה, תבונה) היא (בעיקר) בהעוקץ שבקרן זויות של ה'. וכיון שהעוקץ הוא (לא בתוך ה', אלא) סמוך לה' ודבוק אליו – לכן אומר „גבינה עם בשרא”⁴⁵.

(ב) שלשה בחינות חו"ב:

בהאותיות י' ה' מרומזים חו"ב שלשה פעמים:

היו"ד, והחכמה שבבינה היא בצורת ה', מרומז בלשון הזהר, כדלקמן ח"א.

ענין הנ"ל – דכיון שהי שבמילוי הה' אינו דבר קבוע לכן מונים (לפעמים) רק הי' שבצורת ה' – הוא (גם) ביאור על מ"ש בכהאריז"ל³⁸ שבהאותיות י' ה' ישנם שלשה בחינות חו"ב – שתי בחינות באות י' ובחינה אחת באות ה' – כי הבינה שבאות י' היא הן בצורתה והן במילואה, משא"כ החכמה שבאות ה' היא (בעיקר) רק בצורתה³⁹.

ענינם של שלשה בחינות אלה – ראה לקמן ח"ב.

(א) הרמז בלשון הזהר:

ענין הנ"ל – שהבינה הכלולה באות יו"ד (חכמה) היא בהמילוי שלו, והחכמה הכלולה באות ה' (בינה) היא בהצורה שלו – מרומז בלשון הזהר⁴⁰ „מיכלא דההוא רשע בשרא בחלבא הוה וגבינא עם בשרא”. והביאור בזה:

„בשר” (גבורות) הוא המאכל של הבינה⁴¹, היינו, שמגבורות דאריך נמשך „מזון” לבינה.

ובו שתי בחינות: הגבורות שבגרון דאריך שמהם נמשך מזון לאימא עילאה, והגבורות שביד שמאל דאריך שממנו נמשך מזון לתבונה⁴².

ו„חלב” (חסדים) הוא המאכל של החכמה⁴³, היינו, שמחסדים דאריך נמשך „מזון” לחכמה.

וגם בו ישנם שתי בחינות, „חלב” ו„גבינה”: „חלב” הוא החסד שברישא כתפין דאריך, שממנו נמשך מזון לאבא עילאה; ו„גבינה” (חלב

38) פע"ח שער התפלין פט"ו.

39) כן ממשע בלקלוי"צ שם – ראה במילואים.

40) ח"ב קכה, ב.

41) שרש האכילה הוא בחו"ב, כמ"ש (שה"ש ה, א) אכלו רעים, ואיתא בזהר (ח"ג ד, א. וכו"ה בלקו"ת צו טו, ג. ובכ"מ) שרעים הם חו"ב. היינו, שחו"ב הם האוכלים, והמאכל שלהם הוא שנמשך להם מאריך, ככפנים (לקלוי"צ שם).

42) ראה בהנשמן בלקלוי"צ שם.

43) החסד של יד ימין הוא אחרי החסד שכריש כתפין

[וכן הוא בנוגע אבא עילאה ויש"ס (האוכלים את המאכל דחסד) שיש"ס הוא אחרי אבא עילאה] – ע"ד חלב וגבינה כפשוטם, שהגבינה היא אחרי החלב (לקלוי"צ שם).

44) הטעם על זה בפשטות: חלב הוא צלול ולכן התערבותו הוא בהבשר; וגבינה הוא גוש ולכן התערבותו הוא עם הבשר (לקלוי"צ שם).

45) ראה בכ"ז לקלוי"צ שם.

בהתכללות האותיות י' וה', היא שלשה פעמים⁵⁰: (א) התכללות הבינה במילוי היו"ד: ה' עצמו – חכמה, והאותיות ו"ד דמילוי היו"ד (שדומות לה') – בינה שבחכמה. והתכללות זו היא בסוף האות (דהאותיות ו"ד דמילוי היו"ד הן בסוף האות, לאחרי ה'). (ב) התכללות החכמה בהעוקף שאחורי הה': ה' עצמו – בינה, והעוקף (שהוא כמו י') – חכמה שבבינה. והתכללות זו היא בתחלת האות, דהעוקף הוא תחילת האות, שלפני הה' עצמה. (ג) התכללות החכמה בה' שבמילוי אות ה"י⁵¹. והתכללות זו היא בסוף האות, דה' שבמילוי ה"י הוא בסוף האות, לאחרי הה'⁵².

וענין זה (התכללות דחכמה ובינה שלשה פעמים) מרומז: (א) בסיום מס' תמיד ובהתחלת סיום מס' מדות, כדלקמן ח"א. (ב) בענין נגעים נדרים ובכורות, כדלקמן ח"ב.

* * *

הטעם לזה שבאות ה"י ישנם שני יודי"ן⁵³, הן בתחילתה והן בסופה^{53*}:

אות ה' היא בחינת תבונה, והיו"ד שבה' (חכמה שבבינה) הוא בחינת ישראל סבא (כנ"ל בתחלת הסעיף). וכיון שבתבונה ישנם שתי בחינות, תבונה ראשונה ותבונה שני⁵⁴ – נמצא, שגם בהחכמה (ישראל סבא) שמתייחד עם

א. באות י' עצמו (היינו י' הפשוט): ה' עצמו – חכמה, וקוץ התחתון שבו – בינה.

ב. באות יו"ד כמו שהוא במילואו (יו"ד): ה' – חכמה, והמילוי שלו (ו"ד שדומה לה') – בינה.

ג. באות ה': העוקף (י') שבאחורי הה' – חכמה, והה' עצמו – בינה⁴⁶.

[הטעם על זה שאין מונים גם החו"ב שבאות ה"י במילואו – ראה לעיל בתחלת הס"ק].

שלשה פעמים אלה – רומזים על ג' בחינות שונות⁴⁷: חו"ב שבי' הפשוט – הם חו"ב הכללים⁴⁸ (לפני שנצטיירו בצירור פרטי); חו"ב שבאות יו"ד במילואו – הם חו"ב שנצטיירו בהצירור של או"א עילאין; חו"ב שבאות ה' – הם חו"ב שנצטיירו בהצירור של חו"ב תתאין (יש"ס ותבונה)⁴⁹.

ג' בחינות הנ"ל, מרומזות בזה שהמירא שתקיעת שופר ורדיית הפת הם חכמה ולא מלאכה נישנית בש"ס ג' פעמים: בפעם הראשונה – מדברת המירא בחו"ב (תק"ש בינה ורדיית הפת חכמה) שבי' הפשוט; בפעם השני – בחו"ב שבה'; בפעם השלישית – בחו"ב שביו"ד במילואו, כדלקמן ס"ב סק"ג ח"ב.

ד. מילוי יו"ד, עוקף ומילוי ה"י:

התכללות דחכמה ובינה, המרומזת

מרומזת גם בה' דמילוי הה"י – כן משמע בתולו"צ למס' מדות ע' רעג. וראה במילואים.

(52) תולו"צ למס' מדות שם. למס' נגעים ע' שנו"ז.

(53) עוד ביאורים בענין שני היודי"ן: (א) שהם רומזים על החכמה שבחיצונות בינה ועל החכמה שבפנימיות בינה, כדלקמן ס"ג סק"א ח"א. (ב) שרומזים על החכמה דהבינה עצמה ועל החכמה הכלולה בבינה, כדלקמן שם סק"ב. אלא ששני הענינים דחכמה שבבינה שבביאורים הנ"ל [שבחיצונות בינה ושכפנימיות בינה, או: דהבינה עצמה והכלולה בבינה] הם ענינים שונים. ולכן, שני ביאורים אלה אינם שייכים לס"ק זה שהרמז דחכמה שבבינה באות ה' הוא הן בהעוקף והן בהמילוי. משא"כ להביאור דלקמן בפנים, הגם ששני היודי"ן הם בשתי בחינות מ"מ יש להם שייכות זל"ז, ראה לקמן ח"ב.

(53*) ראה במילואים.

(54) ע"ח שער הזווגים פ"ד – הובא בתולו"צ נגעים שם (ע' שנו).

(46) פ"ח שער התפלין פט"ו – נעתק (בביאור קצת) בלקלו"צ אגרות ע' רצב.

(47) ראה במילואים.

(48) להעיר מתולו"צ ע' שיט, שגם שם משמע דחו"ב הכללים הם בחינה בפ"ע (אלא שהביאור שם הוא באו"א) – ראה במילואים.

(49) כן משמע בלקלו"צ שם – ראה לקמן ס"ב סק"ג ח"ב.

(50) ההתכללות דבינה בקוץ התחתון של היו"ד, וכן ההתכללות דחכמה ברגל השמאלי של הה', אין נמנים כאן – ראה לעיל הערה 35, 36.

(51) ענין התכללות החכמה בה' דמילוי הה"י – מקורו הוא בע"ח שער אנ"ך פ"ח. ושם לא נזכר ה' דעוקף הה'. ומ"ש בפנים שהתכללות החכמה היא בשני היודי"ן של הה"י (בהעוקף ובהמילוי שלו) – הוא ע"פ מ"ש בספר שמן ששון לע"ח שער הזווגים פ"ד (נעתק בהערה 53*), שהכוונה בע"ח שער אנ"ך שם היא שהחכמה שבבינה

המקומות: בבית אבטינס ובבית הניצוץ – „הרוכים”, ובבית המוקד – „זקני בית אב”]. וענין שמירת הלויים שהיתה בכיהמ"ק לא נזכר במס' תמיד;

והתחלת מס' מדות היא „בשלשה מקומות הכהנים שומרים כו' והלויים בעשרים ואחד מקום כו'”. ומבאר בפרטיות השמירה דהלויים שהיתה בכ"א המקומות משא"כ השמירה דהכהנים אינו מבאר בפרטיות⁵⁸. ומזה מוכח, שבמס' מדות מדבר בעיקר בענין שמירת הלויים, אלא שאגב שמירת הלויים מזכיר גם שמירת הכהנים.

והטעם לזה: כהנים הם בחינת חכמה, ולויים בחינת בינה. ולכן, במס' תמיד (חכמה) מדובר (רק) בענין שמירת הכהנים, ובמס' מדות (בינה) מדובר (בעיקר) בענין שמירת הלויים. אלא דכיון שבבינה יש גם החכמה שבבינה – לכן, מזכיר (במס' מדות) גם שמירת הכהנים⁵⁹. אבל (לא בתור ענין בפ"ע אלא) רק אגב שמירת הלויים (היינו, דבחינת החכמה שבמס' מדות היא חכמה שבבינה)⁶⁰.

וזהו גם הטעם על זה שבסוף המסכת מסיים בענין כהנים („ברוך הוא שבחר באהרן ובניו”) – כי בבינה (מדות) יש גם בחינת חכמה (כהנים).

ועד"ז הוא בנוגע מס' תמיד (חכמה), שבסוף המסכת מסיים בענין לויים („השיר שהיו הלויים

התבונה ישנם שתי בחינות: ישראל סבא שמתייחד עם תבונה ראשונה, וישראל סבא המתייחד עם תבונה שני'. ולכן ישנם באות ה' שני יודי"ן, הן בתחלתה והן בסופה – כנגד שתי הבחינות דישראל סבא.

כלומר, שני החלקים של ה' (תחלתה וסופה) רומזים על שתי הבחינות דתבונה: תחלת ה' – על תבונה ראשונה, וסופה – על תבונה שני'. ושני היודי"ן שבה' – על שתי הבחינות דישראל סבא: היו"ד שבתחלת ה' – על ישראל סבא שמתייחד עם תבונה ראשונה⁵⁵, והיו"ד שבסוף ה' – על ישראל סבא שמתייחד עם תבונה שני'⁵⁶.

(א) במסכתות תמיד ומדות:

מסכת תמיד שייכת לחכמה ומסכת מדות שייכת לבינה [דזהו שמסכת מדות מדברת בתמונת ומדות הבית, ומסכת תמיד מדברת בהענינים שעשו בתוך הבית שלצורכם נעשה הבית – כי בינה היא הבית של חכמה והחכמה היא הענין עצמו שבתוך הבית⁵⁷].

וחילוק זה שבין מס' תמיד ומס' מדות, מודגש גם בהתחלתם:

התחלת מס' תמיד היא „בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש” [ומבאר בארוכה את שלשה המקומות וגם מי היו השומרים בג'

שומרים (רע"ב מדות פ"א מ"ט). היינו, דשמירת הלויים בכ"א המקומות הוא מצד בחינת בינה (כמו שהיא בפ"ע), ושמירתם בג' המקומות שהכהנים שומרים הוא מצד בחינת בינה שבחכמה (תולוי"צ מדות ע' ערב).

(60) ולכן, זה ששמירת הכהנים שבמס' מדות נשנית אגב שמירת הלויים – הכוונה בזה היא (לא שאגב שמירת הלויים הוא חוזר ושונה עוד הפעם אותו הדין שאמר במס' תמיד, כי אם) שהוא אומר כאן דין חדש*. דנוסף להדין דשמירת הכהנים שבמס' תמיד מצד ענין הכהנים עצמם – חכמה, יש גם הדין דשמירת הכהנים מצד שייכותם ללויים – חכמה שבבינה (תולוי"צ שם ע' רפא). הנפק"מ בפועל בין שני הדינים – ראה במילואים.

(* כ"ה גם בחידושים וביאורים בהל' ביהב"ח סי"ז. אלא שהביאור שם הוא באור"א.

(55) וכמ"ש בע"ח שם, י' דקרן זוית של ה' כו' הוא בחי' חכמה של זאת התבונה ראשונה" [משא"כ בע"ח שער אנ"ך פ"ח שמדבר בהיו"ד דמילוי ה"י, אומר תבונה סתם, והכוונה היא לתבונה שני'] – תולוי"צ שם.

(56) תולוי"צ שם. (57) וראה תולוי"צ שבהערה 61 עוד כמה ענינים בהשייכות דתמיד ומדות לחכמה ובינה.

(58) להעיר מהשינוי בלשון המשנה, שכשמפרט הכ"א מקומות שבהם שמרו הלויים, מדבר (בכל הכ"א מקומות) בנוגע השומרים [חמשה על חמשה כו' ארבעה על ארבע כו' חמשה על חמשה וכו'], משא"כ כשמפרט הג' מקומות שבהם שמרו הכהנים, מדבר רק בנוגע המקומות (ולא בנוגע השמירה שהיתה בהם).

(59) ועד"ז לאידך, דכיון שבחכמה יש גם הבינה שבחכמה, לכן שמרו הלויים גם בג' המקומות שהכהנים

אפשר להתיר אותם ע"י מום) חוץ מבכורות עצמו".

והשייכות דג' ענינים היא – התכללות חו"ב: נגעים הם מבחינת בינה⁶³ היינו בחינת תבונה. כי מתבונה נמשכים דינים. וטהרת הנגעים היא ע"י המשכת החכמה⁶³ בבינה, היינו בחינת ישראל סבא.

ואותו הדבר הוא בנוגע לנדרים, שהם מבחינת תבונה, והתרת הנדרים היא ע"י בחינת ישראל סבא.

אלא שנדרים הם מתבונה ראשונה ונגעים הם מתבונה שני'. ולכן נדרים הם (רק) אסורים משא"כ נגעים הם טמאים [ויתירה מזו, שטומאתן היא טומאה חמורה⁶³, ומצורע נחשב כמת⁶⁴] – כי תבונה שני' היא יותר דינין מתבונה ראשונה⁶⁵.

ובבכורות הוא להיפך: הבכורות עצמם הם מחכמה, היינו בחינת אבא עילאה, והתרת הבכורות היא ע"י המשכת הבינה בחכמה, היינו בחינת בינה עילאה⁶⁶ שלמעלה מאבא עילאה⁶⁷.

ונמצא, שהתכללות דחו"ב שבג' ענינים הנ"ל (נגעים, נדרים, בכורות) היא בהתאם לג' עניני ההתכללות דהאותיות י' ה':

ההתכללות דנגעים – יו"ד דמילוי הה"י. דתבונה שני' [שרש הנגעים] היא⁶⁸ הסוף של אות ה' עצמה. ויש"ס שמתייחד עם תבונה שני'

אומרים במקדש" – דענין הלויים (בינה) שבמס' תמיד (חכמה) הוא בחינת בינה שבחכמה.

ונמצא, שההתכללות דחכמה ובינה שבג' מקומות אלה – בסוף מס' תמיד, בתחלת מס' מדות, ובסוף מס' מדות – היא בהתאם לג' עניני התכללות דהאותיות י' וה':

ענין הלויים (בינה) שבסוף מס' תמיד (חכמה) הוא דוגמת האותיות ו"ד (בינה) דמילוי היו"ד (חכמה). וכמו שהאותיות ו"ד הם בסוף האות, לאחרי ה' – כן הוא בנוגע לענין הלויים שבמס' תמיד, שהוא בסוף המס'. היינו, שכללות המס' הוא ה' עצמו (חכמה, אבא עילאה), וענין הלויים שלאחרי כללות המס' הוא האותיות ו"ד שלאחרי ה' (בינה, אימא עילאה); וענין הכהנים (חכמה) שבמס' מדות (בינה) בתחלתה ובסופה – הוא דוגמת שני היודי"ן שבאות ה'. היינו, שכללות המס' הוא ה' עצמו (בינה, תבונה), וענין הכהנים שבתחלתה וסופה הם שני היודי"ן (שני ענינים דחכמה, ישראל סבא): ענין הכהנים שבתחלת המס' – ה' (העוקץ) שבתחלת ה' (לפני הה'); לאחרי באה כללות המס' (מתחיל מענין שמירת הלויים) – ה' עצמו שלאחרי העוקץ; וענין הכהנים שלאחרי כללות המס' – ה' דמילוי ה' (שלאחרי הה)⁶¹.

(ב) נגעים נדרים ובכורות:

איתא במשנה⁶², „כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו כו' כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו כו' כל הבכורות אדם רואה (אם

דמיא, ולא בנדרי קרובין], כי נדרים הם מתבונה ראשונה, ולכן לא מחמירים בהם כ"כ, כנגעים שמתבונה שני' (תולו"צ נגעים ע' שנו).

66) ולכן, רק בכורות עצמו אינו רואה, משא"כ בכורות קרוביו ואפילו בכורות אשתו ס"ל לכו"ע (גם ר"מ ור"י) שרואה – כי אימא עילאה היא רק שרש הדין, אבל היא עצמה היא רחמים (תולו"צ שם).

67) דכיון שבינה עילאה היא למעלה מאבא עילאה, לכן היא יכולה להתיר הבכור דבחי' אבא עילאה (תולו"צ שם).

68) כנ"ל בתחלת הס"ק.

61) בכל הבא לעיל – ראה תולו"צ שם ע' ערב-ג.

62) נגעים פ"ב מ"ה.

63) ראה גם לקו"ת תוריע (כג, ב. כד, א) מצורע (כד, ג. כה, א). שנגעים הם מבחי' מוחין דאימא בהסתלקות מוחין דאבא, והכהן המטהר את הנגעים הוא בחי' מוחין דאבא.

64) נדרים סד, ב. שמו"ר פ"א, לד. וראה סנהדרין מז, א. ועוד.

65) ולכן ס"ל לר"מ (נגעים שם) שאין אדם מתיר נגעי קרובין, משא"כ בנדרים גם ר"מ סובר כהת"ק שרק נדרי עצמו אינו מתיר אבל מתיר נדרי קרובין [ויתירה מזו, שאפילו ר"י אוסר בנדרי אשתו דוקא, כי אשתו כגופו

והה' דאשה הוא ישסו"ת – מרומז גם בלשון המשנה, שבנוגע אשה תנן⁷³ „האשה נקנית“, ובנוגע איש תנן⁷⁴ „האיש מקדש“ (לשון הקדש⁷⁵). והביאור בזה: קנין הוא בחינת בינה, וקודש (הקדש) הוא בחינת חכמה. [דזהו שקנין הוא „לישנא דאורייתא“⁷⁶ וקידושין הוא „לישנא דרבנן“⁷⁶, כי תושב"כ שרשה מבינה, ותושב"ע"פ שרשה מחכמה⁷⁷].

וזהו שבאשה נקט לשון קנין ובאיש לשון הקדש:

הה"י דאשה הוא ישסו"ת, וכיון שישסו"ת (גם יש"ס) הם בחינת בינה – לכן באשה נקט לשון קנין, בינה;

ואיש שייך לחכמה, כי היו"ד דאיש הוא או"א עילאין, שהם (גם בינה עילאה) בחינת חכמה. ולכן באיש נקט לשון הקדש, חכמה⁷².

ג. ו"ד – בינה, ד"ו – תבונה:

שייכותן של שתי הבחינות שבבינה (בינה עילאה ותבונה) להאותיות ו"ד דמילוי היו"ד (בינה עילאה) והאותיות ד"ו דצורת הה' (תבונה), מרומזת במספר הטבעות שהיו במזבח, כדלקמן ח"א.

שייכותן של האותיות ו"ד דמילוי היו"ד לבינה עילאה, מרומזת גם במספר האיסרות עבור התרת בכור, כדלקמן ח"ב.

(א) הרמז במספר הטבעות:

בהטבעות שהיו לצפוננו של מזבח – שתי דעות: דיעה אחת, שהיו ו' סדרים, ובכל אחד מהם היו ד' טבעות. ויש אומרים, שהיו ד' סדרים, ובכל אחד מהם היו ו' טבעות⁷⁸.

[שמטהר הנגעים] הוא⁶⁸ היו"ד דמילוי הה"י (שבסוף הה').

ההתכללות דנדרים – יו"ד שבאחורי הה'. דתבונה ראשונה [שרש הנדרים] היא⁶⁸ ההתחלה של אות ה' עצמה, ויש"ס שמתייחד עם תבונה ראשונה [שמתיר הנדרים] הוא⁶⁸ היו"ד שבאחורי הה' (שבתחלת הה').

ההתכללות דבכורות – ו"ד דמילוי היו"ד. דאבא עילאה [שרש הבכורות] הוא הי' עצמו, ואימא עילאה [שעל ידה נעשה התרת הבכורות] הוא ו"ד⁶⁹ דמילוי היו"ד⁷⁰.

ה. י' ד„איש“ וה' ד„אשה“:

עם היות דזה שאות יו"ד רומז על או"א עילאין הוא יו"ד במילואו [שהי' עצמו הוא אבא, והמילוי שלו (ו"ד) הוא אימא], וכן זה שאות ה"י רומז על ישראל סבא הוא ה"י במילואו [שהה' עצמו הוא תבונה, והמילוי שלו (י') הוא ישראל סבא] –

לפעמים, גם כשכותבים האותיות י' ה' עצמם (כלי המילוי), הוא כאילו שהיו כותבים אותם במילואם (יו"ד ה"י), ורומזים על בחינות הנ"ל. מהדוגמאות לזה – הי' דתיבת איש והה' דתיבת אשה.

וזהו מה שארז"ל⁷¹ איש ואשה זכו שכינה ביניהן ופירש רש"י „שהרי חלק את שמו ושיכנו ביניהם יו"ד באיש וה"י באשה“ – דזה שרש"י כותב „יו"ד באיש וה"י באשה“ (ולא י' וה') הוא לרמז שהי' והה' דאיש ואשה הם הבחינות יו"ד ה"י (כמילואם). היינו, שהי' דאיש הוא בחינת יו"ד – או"א עילאין, והה' דאשה הוא בחינת ה"י – ישראל סבא ותבונה⁷².

* * *

ענין זה – שהי' דדאיש הוא או"א עילאין,

(75) ראה קידושין ב, ב, דאסר לה אכו"ע כהקדש.

וראה תוספות ד"ה ונפשו שם ג, א.

(76) קידושין ב, ב.

(77) לקו"ת סוכות פ, א.

(78) מדות פ"ג מ"ה.

(69) ראה לקמן סק"ו ח"ב הרמז לזה.

(70) בכל הבא לעיל ראה תולו"צ נגעים ע' שנו"ז.

(71) סוטה יז, א.

(72) לקלו"צ אגרות ע' רה.

(73) מס' קידושין בתחלתה.

(74) קידושין רפ"ב.

ומהביאורים בזה:

ז. ספרא דצניעותא וצניעותא דספרא:

הספר ספרא דצניעותא⁸⁴ נקרא בשני שמות: „ספרא דצניעותא” ו„צניעותא דספרא”. כדאיתא בזהר⁸⁵, „ובספרא דצניעותא תאנא כו' מאן צניעותא דספרא אמר ר' שמעון חמשה פרקים אינון⁸⁶ דכלילן בהיכל רב”. וד' התיבות דשני שמות אלה הם כנגד ד' הבחינות שבשתי האותיות יו"ד ה"י:

„ספרא דצניעותא” – שתי הבחינות חו"ב (או"א עילאין) שבאות יו"ד; ו„צניעותא דספרא” – שתי הבחינות חו"ב (ישראל סבא ותבונה) שבאות ה"י, כדלקמן ח"א.

וזהו מ"ש בזהר „מאן צניעותא דספרא כו' חמשה פרקים אינון דכלילן בהיכל רב” – כי „חמשה פרקים כו' בהיכל רב” הם הבחינות ישראל סבא ותבונה, שתי האותיות שבאות ה"י, כדלקמן שם.

שייכותן של ד' התיבות „ספרא דצניעותא וצניעותא דספרא” לד' הבחינות שבהאותיות יו"ד ה"י (י' ו"ד, ה', י") מרומזת גם בהמשך המאמר שבזהר, כדלקמן ח"ב.

(א) הביאור בזה:

הספר ספרא דצניעותא כולל כל סודות התורה⁸⁷. ובהיות שסודות התורה הם בב' האותיות יו"ד ה"י⁸⁸, שכל אחת מהם כוללת שתי הבחינות חכמה ובינה – נמצא, שבספר הנ"ל (שכולל כל הסודות) ישנם ד' בחינות: שתי

הטבעות שהיו לצפוננו של מזבח שייכים לבינה. ושתי הדיעות באופן הטבעות הם בהתאם לשתי הבחינות שבבינה, בינה עילאה ותבונה:

דיעה הראשונה שהיו ו' סדרים של ד' ד' היא בהתאם לבינה עילאה, המרומזת בהאותיות ו"ד דמילוי היו"ד – שסדרן הוא ו' (ואח"כ) ד';

ודעת היש אומרים שהיו ד' סדרים של ו' ו' היא בהתאם לתבונה, המרומזת בהאותיות ד"ו דצורת הה' – שסדרן הוא ד' (ואח"כ) ו'⁷⁹.

(ב) הרמז במספר האיסרות:

השייכות דבחינת אימא עילאה להאותיות ו"ד דמילוי היו"ד, מרומזת במ"ש במשנה⁸⁰, שאילא ביבנה הי' מומחה לראות בכורות והתירו לו חכמים להיות נוטל ארבעה איסרות בבהמה דקה וששה בגסה:

ככור הוא בחינת חכמה, אבא עילאה. והתרת הככור הוא ע"י בחינת אימא עילאה שלמעלה מאבא עילאה⁸¹. וזהו שאילא ביבנה הי' מומחה לראות (להתיר) בכורות, כי אילא ביבנה הי' בחינת אימא עילאה.

והטעם על זה שמספר האיסרות⁸² שהי' נוטל עבור התרת הבכורות הוא ארבעה (בבהמה דקה) וששה (בגסה), הוא – כי האותיות הרומזים על אימא עילאה הם ו' ד'⁸³.

פ' נשא) שמוכא ספר זה כמה פעמים, נקרא בכל פעם (קכח, סע"א. קל, א. קלא, א. קלה, א. קלו, ב. קלח, ב. קלט, ב. קמא, א. קמב, א) בשם „צניעותא דספרא”. ובוהר שבהערה הבאה נקרא בשתי השמות – לקלוי"צ לזהר תרומה ע' ככד.

(85) ח"ב פ' תרומה קעו, א.

(86) בספד"צ שבזהר שם (קעו, ב ואילך) ישנם חמשה פרקים.

(87) ראה לקמן ח"ב ובהערה 96.

(88) ו"ה הן „נגלות” וי"ה הן „נסתרות” (לקו"ת פקודי ג, ב. ובכ"מ). ולכן, נגלה דתורה הוא בו"ה, וסודות התורה בי"ה (לקלוי"צ לזהר תרומה שם. וראה בארוכה לקלוי"צ לתנ"ך וכו' ע' קיד ואילך).

(79) תולוי"צ ע' יט.

(80) בכורות פ"ד מ"ה.

(81) ראה לעיל סק"ד ח"ב.

(82) בתולוי"צ שבהערה הבאה, ש„איסר” שייך לאו"א עילאין. כי פירוש „איסר” הוא קשירה וחיבור, וזה שחור"ב הן תרין רעין דלא מתפרשין (מקושרים ומחוברים) הוא באו"א עילאין (משא"כ בישסו"ת).

(83) תולוי"צ ע' שנו.

(84) ספר זה הוא בזהר פ' תרומה קעו, ב ואילך, ושם (בתחלת פ"א) * (קעו, ריש ע"ב) וגם בסוף פ"ה (קעו, סע"א) נקרא בשם „ספרא דצניעותא”, ובאדרא רבא (בזהר ח"ג

(* וגם בה„כתורת” שבזהר שם.

חסדים דיסוד אבא), ובפרטיות – בחינה בישראל סבא (חכמה תתאה), י' דמילוי הה"י. ו,היכל רב" הוא בינה, ובפרטיות – תבונה (בינה תתאה), הה' עצמה.

וזהו ש,חמשה פרקים דכלילן בהיכל רב" הם „צניעותא דספרא“: „חמשה פרקים דכלילן בהיכל רב" הוא בחינת החכמה (חמשה פרקים) כמו שנמשכת ומתכללת בבינה (דכלילן בהיכל רב) – „וחכם בבינה“; וענין זה הוא הפירוש של „צניעותא דספרא“, שה„צניעותא“ היא „צניעותא דספרא“⁹³.

* * *

עם היות שחמשה פרקים הם בחינה בחכמה, י' – מרומז בהם, שהם (לא י' בפ"ע, אלא) הי' דמילוי אות ה"י. דהטעם על זה שהם חמשה פרקים הוא מפני שהי' דמילוי ה"י נכלל באות ה'י⁹⁴ [וכמובא לעיל בתחילת הסעיף שהחכמה המרומזת בי' זה חכמה תתאה (ישראל סבא), נקראת בשם בינה], ולכן הוא במספר חמשה, ה'.

ועד"ז הוא בנוגע ל„היכל רב“, דהגם ש„היכל“ הוא בינה, ה' – מרומז בו, שה' זה הוא במילוי יו"ד, ה"י. כי מהרמזים בתיבת „היכל“ הוא: „הי" – שכופלים את הה' על הי' שבמילואו (היינו, ה' פעמים י'), ו„כל“ – שמכפל זה נעשה מספר „כל“⁹⁵.

(ב) הרמז בהמשך מאמר הזהר:

שייכותם של שני השמות של הספר („ספרא דצניעותא“ ו„צניעותא דספרא“) לשתי האותיות יו"ד ה"י, מרומזת גם בהמשך מאמר הזהר „אמר

הבחינות חו"ב שבאות יו"ד [אבא עילאה – י', ואימא עילאה – ו'ד], ושתי הבחינות חו"ב שבאות ה"י [תבונה – ה', וישראל סבא – י'].

ולכן נקרא בשני שמות שבכל אחד מהם ישנם שתי תיבות [„ספרא דצניעותא“ ו„צניעותא דספרא“] – כנגד שתי האותיות יו"ד ה"י, שכל אחת מהם כוללת שתי הבחינות חכמה ובינה.

שמו של הספר כמו שהוא (בשרשו) באות יו"ד, הוא – „ספרא דצניעותא“. היינו, ששתי הבחינות ספר וצניעות שבו, הרומזים על שתי הבחינות חו"ב [ספר – בינה⁸⁸, וצניעות – חכמה⁸⁹] הם באופן שהעיקר הוא הצניעותא (חכמה) והספר (בינה) הוא ספרא דצניעותא, „הבן בחכמה“ – בהתאם לשתי הבחינות חו"ב שבאות יו"ד, שהעיקר הוא הי' עצמו שרומז על חכמה, והאותיות יו"ד שבו שרומזים על בינה הם (לא ענין בפ"ע, אלא) מילוי הי', היינו שהבינה שבהיו"ד הו"ע „הבן בחכמה“.

ולאחרי שהספר נמשך באות ה"י – דשתי הבחינות חו"ב שבאות ה"י הן באופן שהעיקר הוא הה' עצמו שרומז על בינה, והי' שבו שרומז על חכמה הוא (לא ענין בפ"ע, אלא) מילוי הה'י⁹⁰, היינו שהחכמה שבאות ה"י הו"ע „וחכם בבינה“ – אזי הוא נקרא בשם „צניעותא דספרא“, שהעיקר הוא הספר (בינה), והצניעות (חכמה) הוא „צניעותא דספרא“, „וחכם בבינה“⁹¹.

וזהו מ"ש בזהר „מאן צניעותא דספרא כו' חמשה פרקים אינון כלילן בהיכל רב“:

„חמשה פרקים“ הם בחינה בחכמה⁹² (ה')

דצניעותא“ ומיד לאח"ז „מאן צניעותא דספרא“ – ראה במילואים.

(92) ראה במילואים.

(93) בכל הבא לעיל ראה לקלוי"צ שם ע' ככד-ה.

(94) ענין זה – ש„צניעותא דספרא“ הוא הי' של אות ה', ולכן יש בו חמשה פרקים – מבואר בלקלוי"צ שם (ע' קכה) בשני אופנים: שהוא הי' דמילוי הה"י, או שהוא הי' דקרון זוית דהה'.

(95) לקלוי"צ שם.

(88*) לקו"ת סוכות פ, ב (הובא בלקלוי"צ תרומה שם).

(89) כמ"ש (משלי יא, ב) ואת צנועים חמשה – לקלוי"צ שם.

(90) בלקלוי"צ שבהערה 93 בכל פעם שמבאר ש„צניעותא דספרא“ הוא „וחכם בבינה“, מבאר שהוא הי' דמילוי הה'. [וכ"ה גם שם ע' ככו]. לבד מפעם אחת, כשמדבר בטעם המספר חמשה פרקים, אומר שני אופנים, י' דמילוי ה"י או י' דהקרון זוית דהה', כדלקמן הערה 94. (91) ע"פ מ"ש בפנים מבאר בלקלוי"צ שם (ע' קכה) הטעם להשינוי שבמאמר הזהר, שבתחלה אומר „ובספרא

אלה שבאות יו"ד [הה' עצמה נמשכת מהה' (ו"ד) דמילוי היו"ד; והי' דמילוי הה"י נמשכת מהיו"ד עצמה], מ"מ, כשהן נמשכות באות ה"י הן באופן שונה מכמו שהן במקורן באות יו"ד, בכמה ענינים:

א. בהיותן באות יו"ד, הי' הוא האות עצמה (אות הפשוט), והה' (ו"ד) הוא המילוי שלה; ובהיותן באות ה"י, הה' הוא האות עצמה (אות הפשוט), והי' הוא המילוי שלה.

הטעם לזה ראה לקמן סק"א.

ב. הסדר דשתי האותיות באות יו"ד הוא, שבתחלה הוא הי' ואח"כ הוא הה' (ו"ד); ובאות ה', הה' הוא לפני הי'.

ושני ביאורים בזה:

א) הביאור בפשטות הוא, שהשינוי דסדר האותיות הוא רק תוצאה מהשינוי דפשוט למילוי ומילוי לפשוט. כלומר, דזה שבאות יו"ד הה' (ו"ד) הוא לאחרי הי', ובאות ה"י הה' הוא לפני הי', הוא לא מפני שכן הוא סדר הבחינות המרומזות בהם

[ואדרבה: סדר האותיות הוא באופן הפוך מסדר הבחינות המרומזות בהם. באו"א עילאין – בינה קודמת לחכמה¹⁰², ובאות יו"ד (הרומז על או"א עילאין), הי' (חכמה) קודם לו"ד (בינה). וכמו"כ הוא בנוגע יש"ס ותבונה (חו"ב תתאין), שסדרן הוא – שהחכמה (יש"ס) קודמת לבינה (תבונה)¹⁰², ובאות ה"י (הרומז על חו"ב תתאין), הה' (בינה) קודם להי' (חכמה)],

ר' יהודה אי כלילן הני מכולהו עדיפי, אמר ר' שמעון הכי הוא כו"ו.

ורמז ענין זה הוא בשתיים:

א) הטעם הל זה ששאלה זו [דכיון סודות התורה שבספר זה הם בחינת הכלל, שכולל את כל הסודות, א"כ, יתעסק האדם רק בהסודות שבספר זה, ולא בפרטי הסודות המבוארים מחוץ לספר זה⁹⁶] שאל ר' יהודה דוקא, הוא – כי ר' יהודה יש לו שייכות מיוחדת לספר זה⁹⁷, ושייכותו של ר' יהודה ל,ספרא דצניעותא⁹⁸ ו,צניעותא דספרא" מרומזת גם משמו:

עיקרה של תיבת יהודה הוא יודה (והה' שלאחרי הי' הוא הוספה)⁹⁹, והאותיות דתיבת יודה (י, וד, ה) הם כמו האותיות יו"ד ה"י (כי בהי' דיודה נכללות שני היודין, הי' דאות יו"ד והי' דמילוי הה"י¹⁰⁰). וכיון ששני הענינים של הספר „ספרא דצניעותא" (או"א עילאין) ו,צניעותא דספרא" (ישסו"ת) הם יו"ד ה"י – נמצא, שבשם יודה [שהוא כמו האותיות יו"ד ה"י] מרומזים שני ענינים אלה.

ב) השייכות של „ספרא דצניעותא" ו,צניעותא דספרא" להאותיות יו"ד ה"י מרומזת גם בתשובת ר' שמעון „הכי הוא כו"ו, כי „הכי" בגימטריא יו"ד ה"י¹⁰¹.

ב. השינויים:

שתי האותיות שבאות ה"י [הה' עצמה והי' דמילוי הה"י], הגם שהן נמשכות משתי אותיות

96) כ"ה במק"מ לזהר שם – הובא בלקלוי"צ שם ריש ע' קכו. ובלקלוי"צ שם (בסוף העמוד), שהוא ע"ד „מנא הני מילי אמר קרא", שכל הענינים דתושבע"פ מרומזים בתושב"כ. כי הה' פרקים ד,צניעותא דספרא" לגבי הסודות הפרטים שבשאר מקומות הם כמו תושב"כ לגבי תושבע"פ. וזהו חמשה פרקים, ע"ד חמשה חומשי תושב"כ.

97) ר' יהודה הוא בחי' חסד החופה על ההיכל דבינה שבתוכו הרשימו מחכמה. ולכן שייך לצניעותא דספרא,

ה' פרקים דכלילן בהיכל רב – כי ההיכל דבינה הוא

בחינת היכל רב (ספרא), והרשימו מחכמה שבתוך ההיכל

דבינה הוא בחינת ה' פרקים דכלילן בהיכל רב (חכמה

שבבינה, צניעותא דספרא) – לקלוי"צ שם ע' קכו.

98) ויש לעיין, דשאלת רב יהודה „אי כלילן הני

99) ראה תו"א ר"פ ויחי (מה, א) – הובא בלקלוי"צ

שם.

100) ראה לקמן ס"ב סק"ד ח"א.

101) בכל הבא לעיל – ראה לקלוי"צ שם ע' קכו.

102) בלקלוי"צ שבהערה הבאה מציין לע"ז שער

הזווגים פ"ה. וראה לעיל הערה 23.

הסדר (מי קודם ומי מאוחר); ושינוי הראשון (אות אחרת) – תמורה, שד"ו דה' (שאינם ד"ו אלא ה') הם תמורת האותיות ו' ד' [105].

הטעם לשני שינויים אלה – ראה לקמן סק"ד וה'.

ג) ו"ד שביו"ד הם שתי אותיות, וכשהן נמשכות בהה"י הן אות אחת.

ושני ביאורים בזה:

(א) האות הרומזת על בינה היא אות אחת – ה'. והטעם על זה שהה' דמילוי היו"ד הוא שתי אותיות (ו' ד'), הוא – לרמז על המעלה של מילוי היו"ד על ה' עצמו, שהוא „כפליים” לגבי ה' עצמו, כנ"ל ס"א סק"א.

(ב) הה' דמילוי היו"ד הוא בינה עילאה, וכשהוא נמשך באות ה' הוא בחינת תבונה. ובכל אחד מהם – שתי בחינות: „בינה” ו„תבונה” שבבינה עילאה, „בינה” ו„תבונה” שבתבונה, כדלקמן ס"ד. אלא ששתי הבחינות שבתבונה אינן נבדלות כ"כ והן כמו בחינה אחת, ושתי הבחינות שבבינה עילאה הן שתי בחינות שונות, כדלקמן שם סק"ג.

ולכן, הד' והו' דצורת ה' (שתי הבחינות דתבונה) הן אות אחת, משא"כ הו' והד' דמילוי היו"ד (שתי הבחינות שבבינה עילאה) הן שתי אותיות, כדלקמן שם.

ד) בד"ו שבה"י יש חלל המפסיק בין הד' להו', משא"כ בו"ד שבמילוי היו"ד.

הטעם לזה – ראה לקמן ס"ו בתחלתו.

א. השינוי ד„פשוט” ו„מילוי”:

מהטעמים¹⁰⁶ על זה שבאות יו"ד, ה' הוא אות הפשוט (האות עצמה) והה' (ו"ד) הוא

ורק שהוא תוצאה מהענין ד„פשוט” ו„מילוי”. דכיון שבאות יו"ד, ה' הוא הפשוט והה' (ו"ד) הוא המילוי (מהטעם דלקמן סק"א) לכן מסתעף מזה שה' הוא לפני הה' (כי הפשוט הוא לפני המילוי), וכמו"כ הוא בנוגע אות ה"י, דכיון שהה' הוא הפשוט וה' הוא המילוי (מהטעם דלקמן סק"א), מסתעף מזה שהה' הוא לפני ה'י¹⁰³.

ב) סדר האותיות שבאות יו"ד ושבאות ה"י הוא (לא רק תוצאה מהענין דפשוט ומילוי, אלא¹⁰⁴ גם) בהתאם לסדר הבחינות המרומזות בהם. ואף שסדר הבחינות (עצמם) הוא באופן הפוך כנ"ל, מ"מ, בנוגע ענינים מסויימים, סדרן של בחינות הנ"ל הוא כפי סדר האותיות, כדלקמן סק"ב.

ועד שכמה ענינים השייכים לד' בחינות הנ"ל, נסדרו [לא לפי סדרן של הבחינות עצמם אימא עילאה, אבא עילאה, ישראל סבא, תבונה], אלא [לפי סדר האותיות, כדלקמן סק"ג].

ג. נוסף להשינויים שבנוגע שתי האותיות (י' וה') – שבהיותן במקורן באות יו"ד, ה' הוא ה„פשוט” והראשון, ובהמשכתן באות ה"י, הה' הוא ה„פשוט” והראשון – גם הה' עצמו, כשהוא נמשך באות ה"י, הוא משתנה (בכמה ענינים) מכמו שה' כלול במקורו באות יו"ד:

א) בהיותו במקורו באות יו"ד הוא (לא אות ה', אלא) אותיות ו"ד שדומות לצורת ה', ובהמשכתו באות ה"י הוא ה'.

ב) בהיותו במקורו (ו"ד דמילוי היו"ד) – ה' הוא לפני הד'. וכשהם (ו"ד דהיו"ד) נמשכים ונעשה מהם צורת ה' (דצורת ה' הוא ד' ו') – הד' הוא לפני ה'.

[שני שינויים אלה נקראים בשם „חילוף” ו„תמורה”: שינוי השני – „חילוף”, שנתחלף

(106) במקומות שנסמנו לקמן מבוארים טעמים אלה לפי הביאור שיו"ד הוא או"א עילאין וה"י הוא ישסו"ת (כדלקמן בפנים). ולהעיר, שטעם הג' והד' הם גם להביאור שמילוי היו"ד והה"י רומז על ההתכללות דחוב"ב כפשוטם.

(103) לקלוי"צ לתנ"ך שם ס"ע כד ואילך.

(104) להעיר מצפנת פענח (להרגצובי) עה"ת ר"פ מסעי ובכ"מ (הובא בלקו"ש ח"ד ע' 39 ובכ"מ), דבענינים שבתורה – גם דבר שהוא תוצאה הכרחית (מאיזה ענין), יש לו ענין וחשיבות בפ"ע.

(105) לקלוי"צ לתניא ע' כח.

שעיקר ענינם הוא בינה, והחכמה שבהם (חכמה תתאה, יש"ס) היא כמו ענין שכלול בבינה¹¹¹.

ולכן: באו"א עילאין, החכמה היא בגילוי והבינה היא בעולם בהחכמה [דנוסף על ההעלם דבינה עילאה מצד מעלתה (כנ"ל בטעם הב'), ההעלם שלה הוא גם שהיא נעלמת בהחכמה שכלולה בה¹¹²]; ובחור"ב תתאין, הבינה היא בגילוי והחכמה היא בעולם בהבינה [דנוסף על ההעלם דחכמה מצד מעלתה, שהיא למעלה מהשגה (כנ"ל בטעם הב'), ההעלם שלה הוא גם זה שהיא נעלמת בהבינה שכלולה בה¹¹³].

וזהו שההעלם של האותיות ו"ד דמילוי היו"ד הוא שהן נעלמות באות יו"ד¹¹², וההעלם של ה"י דמילוי ה"ה הוא שהוא נעלם באות ה"ה¹¹⁴ – כי ההעלם דאימא עילאה (ו"ד) הוא שהיא נעלמת בחכמה (י'), וההעלם דחכמה תתאה הוא שהיא נעלמת בהבינה (ה')¹¹⁵.

ד) סדר האותיות שבכל אות הוא, שהאות עצמו (הפשוט) הוא לפני המילוי. ולכן: באות יו"ד שרומז על או"א עילאין, ה"י הוא הפשוט והה' (ו"ד) הוא המילוי, ובאות ה"י שרומז על חו"ב תתאין, ה"ה הוא הפשוט וה"י הוא המילוי – כי הסדר דאו"א עילאין (בנוגע כמה ענינים) הוא – חכמה (ואח"כ) בינה, והסדר דחו"ב

ה"מילוי", ובאות ה"י, ה"ה הוא אות הפשוט וה"י הוא המילוי¹⁰⁷:

א) מילוי האות הוא נעלה יותר מהאות עצמו (הפשוט)¹⁰⁸. ולכן: באות יו"ד שרומזת על או"א עילאין, ה"י הוא הפשוט והה' (ו"ד) הוא המילוי – כי באו"א עילאין, הבינה היא¹⁰² נעלית יותר מהחכמה; ובאות ה"י שרומזת על חו"ב תתאין (ישסו"ת), ה"ה הוא הפשוט וה"י הוא המילוי – כי בחו"ב תתאין, החכמה היא¹⁰² למעלה מהבינה¹⁰³.

ב) בחו"ב תתאין – החכמה היא בעולם והבינה היא בגילוי (כי בינה היא השגה, וחכמה למעלה מהשגה). ובאו"א עילאין, שבהם הבינה היא למעלה מהחכמה – החכמה היא בחינת גילוי¹⁰⁹ והבינה היא בחינת העלם. ולכן: באות יו"ד שרומזת על או"א עילאין – ה"י הוא הפשוט (אות שבגילוי) והה' הוא המילוי (אות שבעלם); ובאות ה"י שרומזת על חו"ב תתאין – ה"ה הוא הפשוט (גילוי) וה"י הוא המילוי (העלם)¹¹⁰.

ג) או"א עילאין, הם (בכללות) בחינת חכמה. היינו, שעיקר ענינם הוא חכמה, והבינה שבהם (אימא עילאה) היא כמו ענין שכלול בחכמה. וחור"ב תתאין, הם (בכללות) בחינת בינה. היינו,

111) ראה שמן ששון שבהערה 114, דהטעם על זה שאימא עילאה מרומזת בו"ד דמילוי היו"ד ויש"ס מרומז ב"י דמילוי ה"ה הוא – כי מילוי האות הוא (לא חלק מהאות עצמו, ורק) כלול בהאות.

112) ע"ח שער הזווגים פ"ה. שער אנ"ך פ"ח. פע"ח שער התפלין פט"ז דרך א'.

113) פע"ח שם בסופו [וכ"ה לכאורה הכוונה בשער הזווגים ובשער אנ"ך שם].

114) ראה שמן ששון לע"ח שער הזווגים שם, דמ"ש בשער אנ"ך פ"ח שיש"ס מרומז (גם) בה"י דמילוי ה"ה, הוא, כי „אבא (יש"ס) טמיר וגניז בבינה". וראה הערה 107 בשוה"ג, דבכ"מ משמע, שענין זה הוא גם בה"י דצורת ה'.

115) כן משמע בתוליו"צ ע' ערב"ג. וכ"ה בשמן ששון שם (הובא בתוליו"צ שם ע' רע"ג).

107) להעיר, שרוב הטעמים דלקמן בפנים, הם דוקא להביאור (דלעיל ס"א סק"ב) שהרמז דשני הענינים (בינה שבחכמה וחכמה שבבינה) הוא במילוי היו"ד והה"י – ראה במילואים.

108) בלקלוי"צ לתנ"ך שם מציין לע"ח שער אנ"ך פ"ג. וראה מבוא להערכים דאותיות ס"א סק"ב.

109) בכללות, או"א עילאין, כיון שהם בחינת חכמה (למעלה מהשגה), שניהם הם בחינת העלם*. אלא שבאו"א עילאין עצמם, החכמה היא בחינת גילוי (בערך הבינה).

110) לקלוי"צ לתנ"ך שם. וראה גם בלקלוי"צ אגרות ריש ע' רכו.

* וההעלם שלהם (גם דחכמה עילאה, שלגבי בינה עילאה היא בחינת גילוי) הוא העלם גדול יותר ממהעלם דחכמה תתאה. וכנ"ל הערה 88, שישסו"ת (גם יש"ס) הם „נגלות", ואו"א עילאין (גם חכמה עילאה) הם „נסתרות".

שבתחילה הוא הי' (אבא עילאה), והה' (ו"ד) (אימא עילאה) הוא לאחרי הי'121.

ואות ה"י הוא בינה, והי' שבו שרומז על חכמה, הו"ע „וחכם בבינה". דענין „וחכם בבינה" הוא – שבתחילה הוא בינה ואח"כ נמשכת בה החכמה.

וכמו"כ הוא בנוגע לישראל סבא ותבונה המרומזים באות ה"י, שהבחינה דישראל סבא (המרומזת במילוי הה"י) היא לאחרי שישנה כבר התבונה120.

ולכן, סדר האותיות באות ה' הוא – שבתחילה הוא הה' (תבונה), והי' (ישראל סבא) הוא לאחרי הה'121.

* * *

ענין זה – שבהבחינות דחו"ב שבחכמה (או"א עילאין, יו"ד), החכמה היא לפני הבינה ובהבחינות דחו"ב שבבינה (ישסו"ת, ה"י) הבינה היא לפני החכמה – מרומז בהסדר דאפר הפרה ומים חיים:

לשון הכתוב122 הוא „ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת ונתן עליו מים חיים אל כלי", דמהלשון „ונתן עליו" (שהמים חיים צריך לתת על העפר) משמע שבתחילה נותנים האפר (עפר) ואח"כ נותנים עליו את המים חיים. ורז"ל דרשו123, שבתחילה נותנים את המים חיים, ואח"כ נותנים עליו את האפר.

והביאור בזה:

אפר הפרה הוא בינה, ומים חיים הם חכמה. ושני אופנים (הנ"ל) בתערובת האפר ומים חיים

תתאיין (בנוגע כמה ענינים) הוא בינה (ואח"כ) חכמה116.

ב. שינוי הסדר ד' והי':

סדרן של האותיות י' ה' דאות ה"י הוא באופן הפוך מהסדר שלהם באות יו"ד: באות יו"ד – האותיות ו"ד שדומות לה' הן אחרי הי', ובאות ה"י – הה' היא לפני הי'.

ושני טעמים לזה:

א. יו"ד והי' הם משפיע ומקבל. דהאותיות שבאות ה"י נמשכות מהאותיות שבאות יו"ד [הה' שבאות ה"י נמשכות מהה' (ו"ד) שבאות יו"ד, והי' שבאות ה"י מהי' שבאות יו"ד].

וכיון שסדר ההמשכה ממשפיע למקבל הוא – שהנכנס ראשון יצא אחרון117. היינו, שהענינים שבהמשפיע הם בתחילה – בהמקבל הם בסוף, והענינים שבהמשפיע הם בסוף – בהמקבל הם בתחילה [כמו חותם המתהפך118].

לכן, זה סדרן של האותיות באות יו"ד (משפיע) הוא שהי' הוא לפני הה' (ו"ד) – זה עצמו הוא הטעם על זה שכשהן נמשכות באות ה"י (מקבל) הי' הוא אחרי הה'119.

ב. אות יו"ד הוא חכמה, והה' (ו"ד) שבו שרומז על בינה, הוא ענין „הבן בחכמה" (כנ"ל ס"א). ומזה מוכת, שבבחינה זו – החכמה קודמת לבינה, כי פירוש „הבן בחכמה" הוא שבהחכמה (שישנה כבר) תהי' גם בינה.

ואתו הדבר הוא בנוגע לאו"א עילאין המרומזים באות יו"ד, שהבחינה דאימא עילאה (המרומזת במילוי היו"ד) היא לאחרי שישנה כבר בחינת אבא עילאה120.

ולכן, סדר האותיות באות יו"ד, הוא –

פ"ז, שבאות יו"ד [הגם שאימא עילאה היא למעלה מאבא עילאה, מ"מ] הבינה טפילה להחכמה, ובאות ה"י [הגם שהחכמה (יש"ס) היא למעלה מהבינה (תבונה), מ"מ] החכמה טפילה להבינה. וראה במילואים.

(121) כן משמע בתולוי"צ שם.

(122) חוקת יט, יז.

(123) סוטה טז, ב.

(116) כן משמע בתולוי"צ ע' שעח. וראה לקמן סק"ב (ובהערה 120).

(117) ב"ר פט"ג, ח. פרש"י בראשית כה, כו.

(118) ראה לקו"ת עקב יז, ג. שה"ש מה, א. ובכ"מ.

(119) לקלוי"צ לזהר ואתחנן ע' תנו. וראה במילואים.

(120) כן הוא להדיא בתולוי"צ ע' שעח. ולהעיר

מפע"ח שער התפלין פט"ז דרך א' ומבוא שערם ש"ד ח"ב

– רומזים על שני האופנים בהתכללות דחכמה ובינה:

נתינת האפר על המים חיים – רומז על „הבן בחכמה“, שבתחילה הוא החכמה (מים חיים) ואח"כ נמשכת בה הבינה (אפר); ונתינת המים חיים על האפר – רומז על „וחכם בבינה“, שבתחילה הוא הבינה (אפר) ואח"כ נמשכת בה החכמה (מים חיים).

והחילוק דשני אופנים אלה הוא בהתאם להחילוק שבין תושב"כ ותושבע"פ:

תושב"כ שרשה הוא מבינה⁷⁷, אות ה"י. וכיון שההתכללות דחור"ב שבאות ה"י היא באופן ד„וחכם בבינה“, שהבינה היא לפני החכמה – שלכן, ה"ה (בינה, תבונה) הוא לפני ה"י (חכמה, ישראל סבא) – לכן לשון הפסוק (תושב"כ) הוא „ולקחו גו' מעפר גו' ונתנו עליו מים חיים גו'“, שהאפר (בינה) הוא לפני המים חיים (תבונה);

ותושבע"פ שרשה הוא מחכמה⁷⁷, אות יו"ד. וכיון שההתכללות דחור"ב שבאות יו"ד היא באופן ד„הבן בחכמה“, שהחכמה היא לפני הבינה – שלכן, ה"י (חכמה, אבא עילאה) הוא לפני יו"ד (בינה, אימא עילאה) – לכן דרשו רז"ל (בתושבע"פ) שנתנית המים חיים (חכמה) היא לפני נתינת האפר (בינה)¹²⁴.

ג. לפי סדר האותיות:

סדרן של ד' הבחינות המרומזות בהאותיות יו"ד ה"י הוא: אימא עילאה, אבא עילאה, ישראל סבא, תבונה. ואעפ"כ, הסדר של כמה עינים השייכים לד' בחינות אלו הוא (לא כפי סדר הבחינות, אלא) כפי סדר האותיות הרומזות על ד' הבחינות: י' – אבא עילאה, ו"ד – אימא עילאה, ה' – תבונה, י' – ישראל סבא.

הדוגמאות לזה – ראה לקמן ח"א.

עוד אופן בסדר הבחינות לפי סדר האותיות, שתחלה הם הבחינות שבאותיות הפשוטים

ואח"כ הבחינות שבאותיות המילוי, כדלקמן ח"ב.

(א) הדוגמאות לזה:

דוגמאות מכמה עינים השייכים לד' בחינות הנ"ל בסדרן הוא כפי סדר האותיות הרומזים על ד' הבחינות:

א. במנין בני ישראל נאמר¹²⁵ „משפחת החנכ"י“, „משפחת הפלא"י וכו' – „הטיל הקב"ה שמו עליהם ה' מצד זה וי' מצד זה לומר מעיד אני עליהם שהם בני אבותיהם . . י"ה¹²⁶ עדות לישראל“³².

ולכאורה, הרי בהשם י"ה (שמעיד על היחוס דישראל) ה"י הוא לפני ה"ה, ובהרמז דשם זה במנין בני"י (ה' מצד זה וי' מצד זה) ה"ה הוא לפני ה"י?

והביאור בזה:

הטעם על זה שהשם שמעיד על היחוס דישראל הוא שם י"ה, הוא, כי יוחסין שייכים לחור"ב [דענין היוחסין הוא לידע מי הם אביו ואמו, דענינים בספירות הוא חכמה ובינה: אב – חכמה, ואם – בינה]. ולכן, השם שמעיד על היחוס דישראל הוא שם י"ה, כי האותיות דשם י"ה הם חור"ב: י' – חכמה, ה' – בינה¹²⁷.

ובפרטיות, הבחינה דחור"ב שבה הו"ע היוחסין היא בחינה התחתונה דחור"ב, יש"ס ותבונה¹²⁸. ולכן, הרמז דשם י"ה שמעיד על היחוס דישראל הוא „ה' מצד זה וי' מצד זה“, ה' לפני י' – כי ישסו"ת מרומזים באות ה"י, ה' ואח"כ י"ה¹²⁹.

ב. כשנגזז ספר יוחסין תשש כחן של חכמים וכהה מאור עיניהם¹³⁰. והטעם לזה:

„כח“ נמשך מבינה, ומאור עינים מחכמה. וכיון שיוחסין הם בחינת חור"ב [כנ"ל בדוגמא הא', דשם י"ה שמעיד על היחוס של בני"י הוא

(128) כי ישסו"ת (משא"כ או"א עילאין) הם האב והאם של הזו"א (בן) והמלכות (בת) – לקלוי"צ שם ע' קיח.
(129) לקלוי"צ שם.
(130) פסחים סב, ב.

(124) ראה בכ"ז תולוי"צ שם.

(125) פינחס כו, ה ואילך.

(126) תהלים קכב, ד.

(127) לקלוי"צ לתנ"ך וכו' ע' קיד.

קודמת לחכמה („יודע“¹³⁷), ובחור"ב תתאין (שרש הנשמות) החכמה („יודע“) קודמת לבינה („מדע“) – הוא, כי סדרן של בחינות אלה בתנאי הוא כפי הסדר שלהם בהאותיות יו"ד ה"י.

וכיון שבאות יו"ד, ה"י (חכמה עילאה) הוא לפני ה"ה' (בינה עילאה), ובאות ה"י ה"ה' (בינה תתאה) הוא לפני ה"י (חכמה תתאה) – לכן, כשמדבר בשרש התורה, חור"ב עילאין, מקדים „יודע“ (חכמה) ל„מדע“ (בינה), וכשמדבר בשרש הנשמות, חור"ב תתאין, מקדים „מדע“ (בינה) ל„יודע“¹³⁸ (חכמה)¹³⁹.

(ב) פשוטים ואח"כ המילויים:

לפעמים סדרן של ד' הבחינות שבד' אותיות הנ"ל [י' – אבא, ו"ד (ה') – אימא, ה' – תבונה, י' – יש"ס] הוא שתחלה הם הבחינות שבאותיות הפשוטים [אבא ותבונה] ואח"כ הבחינות שבאותיות המילוי [אימא ויש"ס].

מהדוגמאות לזה:

המימרא שתקיעת שופר ורדיית הפת הם חכמה ולא מלאכה (שלכן מדאורייתא מותרים בשבת), נשנית בש"ס בג' מקומות¹⁴⁰: בפעם ראשונה מובאת בגמרא מימרא זו בנוגע רדיית הפת, אלא שמובאת שם כל המימרא, גם ענין תקיעת שופר; ובפעם השני' והשלישית מדברת הגמרא בענין תקיעת שופר, אלא שמובאת שם כל המימרא, גם ענין רדיית הפת.

חור"ב, לכן, כשנגזו ספר יוחסין תשש כחן וכהה מאור עיניהם*¹³⁰.

והטעם על זה שמקדים „(תשש) כחן“ לפני „(כהה) מאור עיניהם“ – אף שהחור"ב שביוחסין הם חור"ב תתאין (כנ"ל שם), ובחור"ב תתאין החכמה (ישראל סבא) קודמת לבינה (תבונה) – הוא, כי סדרן של הבחינות כאן הוא כפי הסדר שלהם באות ה"י, שהה' (בינה תתאה) קודם לה"י (חכמה תתאה), ולכן מקדים „כחן“ (בינה) ל„מאור עיניהם“ (חכמה)¹³¹.

ג. בנוגע נשמות ישראל איתא בתנאי¹³² שהן נמשכות ממחשבתו וחכמתו ית', ומבאר שחכמתו של הקב"ה עם הקב"ה הם חד, כי „הוא המדע והוא היודע“ – „מדע“ ואח"כ „יודע“; ובנוגע תורה מבאר¹³³, דזה שאורייתא וקוב"ה כולא חד הוא לפי שהתורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה, והוא היודע והוא המדע“ – „יודע“ לפני „מדע“.

והטעם לזה¹³⁴:

„מחשבתו וחכמתו ית'“ שמהם נמשכות הנשמות הם בחי' חור"ב תתאין (ישראל סבא ותבונה): „מחשבתו“ – בינה תתאה (תבונה), ו„חכמתו“ – חכמה תתאה (ישראל סבא); ושרש התורה הוא¹³⁵ בבחי' חור"ב עילאין¹³⁶.

וזה שבנוגע נשמות מקדים „מדע“ ל„יודע“ ובנוגע תורה מקדים „יודע“ ל„מדע“ – אף שבחור"ב עילאין (שרש התורה) הבינה (מדע“¹³⁷)

שהן נמשכות ממחשבתו וחכמתו ית' – כי „מחשבתו וחכמתו“ שמהם נמשכות הנשמות, הם ישסו"ת (וראה הערה 138), וזה שהתורה היא חכמתו ורצונו ית' הוא או"א עילאין (לקלוי"צ שם).

137) ראה לקלוי"צ שם השייכות דמדע ויודע לבינה וחכמה.

138) ועד"ז הוא גם בנוגע הלשון „מחשבתו וחכמתו“ [שאומר שם בפ"ב בנוגע שרש הנשמות], דמחשבה הוא בינה, ומקדים „מחשבתו לחכמתו“ – כי באות ה"י (חור"ב תתאין) ה"ה' (בינה) הוא לפני ה"י (חכמה) – לקלוי"צ שם ע' קיח.

139) ראה בכ"ז לקלוי"צ שם ע' קיח-ט.

140) שבת קיז, ב. שם קלא, ב. ר"ה כט, ב.

* (130) לקלוי"צ שם ע' קמא. וראה במילואים.

131) לקלוי"צ שם ע' קמב.

132) רפ"ב.

133) פ"ד (ח, סע"א).

134) עוד ביאור בזה – ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע ח"ד ס"ע רסט ואילך.

135) וזהו שמבואר בכ"מ שרש התורה הוא חכמה – אף שבתורה נאמר (משלי א, ח) „מוסר אביך גו' תורת אמת“ [היינו, שתורה היא שני מוחין חכמה (אביך) ובינה (אמת)] – כי כללות בחינת או"א עילאין (גם בינה עילאה) היא בחינת חכמה (לקלוי"צ שם ע' קיח).

136) וזהו מ"ש בתנאי שם שהתורה גבהה וגדלה מעלתה כו' על נר"ן דישראל מפני שהתורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה – אף שגם בנוגע נשמות מבאר (בפ"ב)

הובא גם הענין דרדיית הפת שבהמימרא – כי¹⁴⁸ חכמה ובינה כלולים זה מזה¹⁴⁹.

וכיון ששתי הבחינות שבחכמה (אבא עילאה ויש"ס) הם בעצם בחינה אחת ושתי הבחינות שבבינה (אימא עילאה ותבונה) הם שתי בחינות שונות לגמרי (כדלקמן סק"ד) – לכן, הסוגיא בנוגע רדיית הפת¹⁵⁰ נשנית בש"ס פעם אחת, והסוגיא בנוגע תקיעת שופר¹⁵⁰ נשנית בש"ס שני פעמים¹⁵¹.

וזהו ששתי הסוגיות שבנוגע תקיעת שופר הם בקשר עם שני פסוקים שונים – כי שני פסוקים אלה הם בהתאם עם שתי הדרגות דתק"ש שבשתי הסוגיות:

הפסוק „שבתון זכרון תרועה“ מדבר בהדרגא דתקיעת שופר שבבחינת בינה עילאה, דכיון שבינה עילאה אינה בגילוי אלא כלולה ונעלמת באבא עילאה [שלכן היא מרומזת בו"ד דמילוי היר"ד], לכן תק"ש שבבחינה זו אינה תרועה ממש ורק „זכרון תרועה“¹⁵²; והפסוק „יום תרועה יהי' לכם“ מדבר בהדרגא דתק"ש שבבחינת תבונה – דבחינה זו היא בגילוי, תרועה ממש¹⁵³.

ועפ"ז, סוגיא הראשונה שמדברת ברדיית

והחילוק שבין פעם השני' ופעם השלישית הוא, דבפעם השני' מובאת מימרא זו בקשר עם הפסוק¹⁴¹ יום תרועה יהי' לכם (דכיון שתקיעת שופר אינה מלאכה, אין צריך קרא לרבות שתוקעין בשבת), ובפעם השלישית מובאת המימרא בקשר עם הפסוק¹⁴² „שבתון זכרון תרועה“ [שא"א לומר שבא למעט שבשבת אין תוקעין (זכרון תרועה ולא תרועה ממש¹⁴³)], דכיון שתקיעת שופר אינה מלאכה, תוקעין גם בשבת].

והביאור בזה¹⁴⁴:

תקיעת שופר ורדיית הפת, שניהם הם במוחין („חכמה“¹⁴⁵) שלמעלה ממדות. [ולכן אינם מלאכה, כי ענינם של ל"ט המלאכות הוא לברר הנצוצות דתהו שנפלו בשבירה, והשבירה היתה במדות ולא במוחין]. רדיית הפת היא [בכללות¹⁴⁶] בחכמה, ותקיעת שופר היא [בכללות¹⁴⁶] בכינה¹⁴⁷.

[וזהו שגם בפעם הראשונה, בהסוגיא שמדברת ברדיית הפת, מובאת כל המימרא, גם הענין דתק"ש שבהמימרא – וכן לאידך, שבפעם השני' והשלישית, בהסוגיות שמדברות בתק"ש

(141) פינחס כט, א.

(142) אמור כג, כד.

(143) רש"י ר"ה שם ד"ה זכרון תרועה.

(144) בהבא לקמן ראה בארוכה לקלוי"צ אגרות ע' רעט ואילך [וכאן נעתק רק מה ששייך לסדר הבחינות לפי סדר האותיות].

(145) היינו, דהכוונה „חכמה“ במרז"ל זה היא למוחין בכלל (לקלוי"צ שם ע' רפ).

(146) בפרטיות, בכל אחד מהם יש שני המוחין, חכמה ובינה (ראה לקלוי"צ שם ע' רפ ואילך).

(147) לקלוי"צ שם ע' רפו. וראה במילואים.

(148) בפשטות, זה שמוכא גם החלק של המימרא שאינו נוגע להסוגיא הוא ד"ד אגב. וראה לעיל ס"א סק"ד ובהערה 60, דכשמביאים ענין דרך אגב – הפירוש (בפנימיות הענינים) הוא שזה נוגע לגדרו של הענין עצמו. היינו, שענינו (כאן) הוא (לא כמו שהוא מצד עצמו, אלא) כמו שהוא שייך להענין המדובר כאן. וכ"ה בנדון דידן, דע"פ מ"ש בפנים – הענין דתק"ש המובא בהסוגיא דרדיית הפת הוא בינה שבחכמה, והענין דרדיית הפת

המובא בהסוגיא דתק"ש הוא חכמה שבבינה.

(149) לקלוי"צ שם ע' רצא. וראה במילואים.

(150) ענין זה [שברדיית הפת ישנם שתי בחינות (אבא עילאה ויש"ס) וכן בתק"ש ישנם שתי בחינות (אימא עילאה ותבונה)] – מרומז במרז"ל (מנחות לד, ב. וש"נ) – „טט בכתפי שתים פת באפריקי שתים“: תק"ש נק' „טט“, ו„טט בכתפי שתים“ הם שתי הבחינות שבבינה, ו„פת באפריקי שתים“ הם שתי הבחינות שבחכמה (רדיית הפת) – לקלוי"צ שם ס"ע רפו ואילך.

(151) לקלוי"צ שם ע' רפה, ס"ע רצ ואילך.

(152) עוד ענין בזה: זכרון הוא בחינת חכמה, והתרועה דבינה עילאה היא כלולה בזכרון דחכמה. וזהו „זכרון תרועה“, תרועה שבבחינת זכרון (לקלוי"צ שבהערה הבאה).

(153) לקלוי"צ שם ס"ע רפט ואילך.

(* ראה מ"ק טז, א (הובא בתוספות ד"ה טט מנחות שם). וראה בארוכה לקלוי"צ אגרות שם.

על זה שסוגיא זו נשנית בש"ס פעם אחת הוא לפי שהיא כוללת שתי הבחינות דחכמה, אבא עילאה ויש"ס], כמו"כ, גם הענין דתק"ש (בינה) שמובא בסוגיא זו, הוא כללות הבינה.

והבחינות חו"ב שבהסוגיות המדברות בתק"ש הם בחינות פרטיות. דכמו שהבינה שבסוגיות אלה היא בחינה פרטית [בסוגיא השני' – תבונה, ובסוגיא השלישית – אימא עילאה], כמו"כ, גם הענין דרדיית הפת (חכמה) שמובא בהם, הוא בחינה פרטית דחכמה.

בסוגיא השני' שמדברת בתק"ש דתבונה – הענין דרדיית הפת הוא יש"ס, ובסוגיא השלישית שמדברת בתק"ש דאימא עילאה – הענין דרדיית הפת הוא אבא עילאה.

ועפ"ז, החילוק שבין ג' הסוגיות הוא בשני הענינים של המימרא: רדיית הפת ותקיעת שופר שבסוגיא ראשונה הם חו"ב הכללים; שבסוגיא השני' – יש"ס ותבונה; ובסוגיא השלישית – אבא עילאה ואימא עילאה.

וענינים של בחינות אלה בהאותיות הוא¹⁵⁸: חו"ב הכללים – מרומזים בהי' עצמו (בלי המילוי). י' – חכמה, קוץ התחתון שבו – בינה; יש"ס ותבונה – מרומזים בהי' עצמו (בלי המילוי). ה' – תבונה, עוקץ שבאחוריו – יש"ס; או"א עילאין – מרומזים ביו"ד במילואו. י' – אבא עילאה, ו"ד – אימא עילאה.

ונמצא, שגם הבינה שבסוגיא הראשונה (כללות הבינה) והחכמה שבסוגיא השני' (יש"ס) הם באותיות הפשוטים [כי גם הקוץ של הי' והעוקץ של הה' הם חלק מהאותיות הפשוטים שכותבים אותם בפירושו].

והסדר דג' הסוגיות הוא, שתחילה הם הבחינות שבאותיות הפשוטים [ובהם עצמם – הי' קודם לה'], ואח"כ – הבחינות שבאותיות המילוי¹⁵⁶.

הפת – חכמה, אבא עילאה וישראל סבא; סוגיא השני' שמדברת בתקיעת שופר בקשר הפסוק יום תרועה יהי לכם – תבונה; וסוגיא השלישית שמדברת בתק"ש בקשר הפסוק שבתון זכרון תרועה – אימא עילאה¹⁵⁴.

והטעם לזה שסדר הסוגיות בש"ס הוא באופן זה, הוא: אבא עילאה ותבונה הם באותיות הפשוטים [אבא עילאה בי' הפשוט, ותבונה בה' הפשוט], משא"כ אימא עילאה היא בהאותיות ו"ד דמילוי היו"ד. וסדרן של הבחינות בסוגיות אלה הוא – שתחלה הם הבחינות שבאותיות הפשוטים [ובהם עצמם – הי' לפני הה¹⁵⁵], ואח"כ הבחינות שבאותיות המילוי¹⁵⁶.

* * *

ביאור זה – שהסדר דג' סוגיות הנ"ל הוא לפי סדר האותיות, הוא לא רק בנוגע לענין העיקרי שלהם [שבתחלה הוא י' (רדיית הפת, אבא עילאה) ואח"כ ה' (תק"ש דתבונה) ולאח"ז ו"ד דמילוי היו"ד (תק"ש דאימא עילאה)], אלא גם בנוגע לחלק המימרא שהובא בהם כמו דרך אגב.

כלומר, שגם הענין דתק"ש שמובא בהסוגיא דרדיית הפת (סוגיא ראשונה) הוא קודם (בסדר האותיות) לענין תק"ש של הסוגיות המדברות בתק"ש. ועד"ז בשתי סוגיות אלה עצמם, דזה שמקדים הסוגיא של תק"ש דתבונה להסוגיא של תק"ש דאימא עילאה הוא [לא רק מפני שהי' קודם לו"ד, אלא] שגם הענין דרדיית הפת שמובא בהסוגיא דתק"ש דתבונה (סוגיא השני') הוא קודם (בסדר האותיות) לתק"ש דאימא עילאה (שבסוגיא השלישית).

והביאור בזה:

הבחינות חו"ב בהסוגיא שמדברת ברדיית הפת, הן בחינות כלליות¹⁵⁷. דכמו שהחכמה שבסוגיא זו היא כללות החכמה [וכנ"ל, דהטעם

(158) מקור ענין ג' הבחינות שבחו"ב – בהי' עצמו, ביו"ד במילואו, ובה' – הוא בפע"ח שער התפלין פט"ו, הובא בלקלוי"צ שם. וראה לעיל ס"א סק"ג (בתחלתו ובח"ב).

(154) לקלוי"צ שם ע' רצא.

(155) כסדרן בשם הוי', שהי' הוא לפני הה'.

(156) לקלוי"צ שם ע' רצב.

(157) כן משמע בלקלוי"צ שם.

שתיבת יהודה הוא יו"ד ה' (עיקרה של התיבה הוא יודה, אלא שנתוסף בה ה')⁹⁹ – כי יו"ד הוא חכמה וה' הוא בינה.

והטעם על זה שהיו"ד שבתבת יודה הוא יו"ד במילואו (גם האותיות ו' ד') משא"כ הה' שבתבת יודה הוא ה' פשוט (רק ה' בלבד ולא ה' י'), הוא: בחינת החכמה המרומזת בהי' של הה"י (ישראל סבא) ובחינת החכמה המרומזת בהי' של היו"ד (אבא עילאה) הם בעצם בחינה אחת. וכיון ששני היודי"ן (הי' של היו"ד והי' של הה"י) הם בעצם ענין אחד – לכן, הי' דתיבת יודה (אף שהיא רק אות אחת) כוללת שניהם¹⁰¹.

(ב) בתיבת חיים:

ענין החיים קשור עם המוחין חכמה וכינה¹⁶¹. וזהו שחיים בגימטריא אהי' הוי' אהי'¹⁶² – כי שם אהי' הוא בכינה ושם הוי' הוא בחכמה.

והטעם על זה ששם אהי' ישנו שתי פעמים בהגימטריא ד"חיים", ושם הוי' רק פעם אחת, הוא:

שתי הבחינות שבכינה – בינה עילאה המרומזת ביו"ד דמילוי היו"ד, ותבונה המרומזת באות ה' – הן שתי בחינות שונות בעצם מהותם. ולכן, שם אהי' ישנו שתי פעמים בהגימטריא ד"חיים": אהי' אחד – תבונה, ואהי' אחד – בינה עילאה.

משא"כ שתי הבחינות שבחכמה – אבא עילאה המרומז בהי' של היו"ד, וישראל סבא המרומז בהי' של הה"י – הן בעצם בחינה אחת.

ד. טעם השינוי מו"ד לה':

הטעם על זה שהה' הכלול ביו"ד הוא אותיות ו' ד', ואח"כ משתנה לה':

ה' הכלול ביו"ד הוא בחינת בינה (אימא עילאה), וה' כמו שהוא אות לעצמו, הוא בחינת תבונה. וכיון שבינה ותבונה הם שתי בחינות שונות בעצם מהותם¹⁵⁹ – לכן, האות שמורה על תבונה היא אות אחרת (ה') מהאותיות שמורות על בינה (ו"ד).

וזהו גם הטעם על זה שהשינוי שבין אות יו"ד ואות ה"י הוא רק בהה' שבהם (שבתחלה הוא ו"ד ואח"כ נעשה ה') משא"כ הי' שבהם אינו משתנה כי שתי הבחינות דחכמה המרומזות בהיודי"ן של היו"ד והה"י – אבא עילאה (י' של היו"ד) וישראל סבא (י' של הה"י) – הן בחינה אחת בעצם מהותם¹⁵⁹, ולכן מרומזות שתיהן באותו האות, י'¹⁰¹.

* * *

ענין זה ששתי הבחינות שבחכמה (אבא עילאה וישראל סבא) הן בעצם בחינה אחת ולכן אפשר¹⁶⁰ שהרמז דשתיהן יהי' באותו האות (י'), ושתי הבחינות שבכינה (בינה עילאה ותבונה) הן שתי בחינות שונות – מרומז בכמה תיבות. ומהם: בתיבת יהודה ובתיבת חיים, כדלקמן ח"א וב'.

(א) בתיבת יהודה:

ענינו של יהודה הוא חכמה בינה. וזהו

מלמטלמ"ע, שני היודי"ן * – יש"ס** ואבא עילאה, א' – בינה.

(162) פע"ח שער התפלין בתחלתו. מאו"א ערך חיים (ח, כ).

(* הביאור בשמו של ר' חייא שבלקלוי"צ שם, בא בהמשך להמבואר שם שאבא ויש"ס הם בכללות בחינה אחת – שלכן נכללים שניהם בשם (הוי') אחד (כבפנים), או בתיבה אחת (ראה במילואים להערה 163) – ואעפ"כ, בשמו של ר' חייא הם שני יודי"ן.

(**) בלקלוי"צ שם, שישי"ס הוא הי' דעוקף הה' או הי' דמילוי הה"י.

(159) ראה ע"ח שער אנ"ך פ"ח – הובא בלקלוי"צ לזהר תרומה ע' קכו, תשא ע' קכב. ובכ"מ. וראה בארוכה בלקלוי"צ אגרות ע' רפח.

(160) אבל אין זה מוכרח – ראה הערה הבאה בענין שמו של ר' חייא.

(161) היינו, שענין החיים קשור עם שתי הבחינות שבחכמה (יש"ס ואבא עילאה) ושתי הבחינות שבכינה (תבונה ואימא עילאה), כדלקמן בפנים.

ובלקלוי"צ לזהר תשא ע' קמג, שד' בחינות אלה מרומזים גם בד' האותיות דשמו של ר' חייא (דפירוש חייא הוא חיים): ח' – תבונה (שהיא ספירה ח' וזהו

(המרומזים בהו' והד'), שבאימא עילאה הז"א קודם למלכות, ולכן במילוי היו"ד (אימא עילאה) הו' הוא לפני הד'; ובתבונה – המלכות קודמת לז"א. ולכן בצורת הה' (תבונה) הד' קודם לו' (כדלקמן סעיף ו).

ג. בצורתן ובמילואן:

ההתכללות דשתי האותיות י' וה' – המרמזות על התכללות חו"ב – היא בשתיים:

א. בצורתן. קוץ התחתון של היו"ד רומז על בינה שבחכמה והיו"ד שבצורת הה' (רגל השמאלי של הה' או העוקץ שאחורי הה'¹⁶⁶) רומז על חכמה שבבינה.

ב. במילואן. האותיות ו"ד דמילוי היו"ד, שדומות לה', רומזות על בינה שבחכמה, והי' דמילוי ה"י רומז על חכמה שבבינה¹⁶⁷.

בהחילוק שבין ההתכללות דחו"ב המרומזות בהתכללות דמילוי הי' והה' להתכללות דחו"ב המרומזות בהתכללות דצורת הי' והה' – כמה ביאורים. ומהם: א. שהחילוק הוא בדרגת החו"ב, כדלקמן סק"א. ב. שהחילוק הוא באופן ההתכללות, כדלקמן סק"ב.

א. בדרגת החו"ב:

שתי הדרגות דחו"ב המרומזות בצורת האותיות ובהמילוי שלהם, הם חיצוניות חו"ב ופנימיות חו"ב, כדלקמן ח"א.

ולכן, שם הוי' שבהגימטריא דחיים, אף שהוא רק שם אחד, כולל את שניהם¹⁶³.

ה. סדר האותיות שבאות ה':

בהטעם על שינוי סדר האותיות שבאות ה' – שבהיותם במקורם (במילוי היו"ד) הו' הוא לפני הד', וכשהן נמשכות באות הה', הד' הוא לפני הו' – כמה ביאורים. ומהם:

א. יו"ד וה"י הם משפיע ומקבל, ובהמשכה ממשפיע למקבל – משתנה הסדר כמו חותם המתהפך (כנ"ל סק"ב). ולכן: ע"י המשכת האותיות ממקורם (מילוי היו"ד, משפיע) באות ה' (מקבל), מתהפך הסדר שלהם¹⁶⁴: שבהיותם במקורם, מילוי היו"ד – הו' הוא לפני הד', וכשנמשכו בצורת אות ה' – הד' הוא לפני הו'¹⁶⁵.

ב. האותיות ו"ד דמילוי היו"ד ודצורת הה' רומזים (גם) על בינה ודעת: ו' בינה (אימא עילאה או תבונה), ד' דעת. וגם על ז"א ומלכות: ו' – ז"א, ד' – מלכות. והשינוי דסדר האותיות הוא בהתאם לסדר הספירות:

אימא עילאה היא לפני הדעת, ותבונה – אחרי הדעת. ולכן: באות יו"ד שהו' שבו הוא אימא עילאה, הו' הוא לפני הד'; ובאות ה', שהו' שבו רומז על תבונה, הו' הוא אחרי הד' (כדלקמן סעיף ה).

ואותו הדבר הוא בנוגע ז"א ומלכות

163 לקלוי"צ שם ס"ע קמג ואילך. וראה במילואים. 164 בתולוי"צ שבהערה הבאה, שפירוש האותיות דתיבת הוד הוא – ה' שנמשך מו"ד דמילוי היו"ד. וזה שהה' הוא לפני ו"ד [אף שו"ד הם לפני ה', שהרי הם המקור שמהם נמשך הה'] הוא כחותם המתהפך. דכמו שנהפך הסדר של האותיות דהה' עצמו – כמו"כ הוא בנוגע ו"ד וה', שתיבת הוד מתהפך הסדר* והה' (שנמשך מו"ד) הוא קודם לו"ד. וראה במילואים להערה 119. וע"ע אות יו"ד.

* להעיר שהשינוי „כחותם המתהפך“ שנעשה בתיבת הוד הוא רק בנוגע הסדר דו"ד וה'. משא"כ הסדר דו"ד עצמם אינו משתנה וגם בהוד הו' הוא לפני הד'. ואולי זה שייך לזה שהוד (הודאה) הוא בחי' יו"ד חכמה (תולוי"צ שם), ולכן הסדר כביו"ד.

166 בכל המקומות שנסמנו בהערך – עוקץ שאחורי הה'. ובסה"מ תרנ"ט ע' עו – שני האופנים. וראה לעיל הערה 7 בשוה"ג.

167 ראה בכ"ז ס"א בתחלתו ובהנסמן שם.

חור"ב¹⁷³ – צריך לומר לכאורה, שהתכללות דחיצוניות חור"ב מרומזת בהתכללות דצורת האותיות, והתכללות דפנימיות חור"ב מרומזת בהתכללות דמילוי האותיות¹⁷⁴.

* * *

לפעמים מבואר, שצורת ה' (אורך ורוחב) רומז (גם) על פנימיות בינה, והיו"ד שברגל השמאלי של ה' [שלאחר האורח ורוחב שלן] רומז על ראי' דחכמה הבאה ע"י ההשגה דפנימיות בינה¹⁷⁵. ועפ"ז, התכללות היו"ד שבצורת ה'¹⁷⁶, רומזת (גם) ההתכללות דפנימיות חור"ב¹⁷⁷.

(ב) שתי בחינות ביש"ס:

שני היודי"ן שבה' – היו"ד (עוקץ) שאחורי ה'; והיו"ד שבמילוי ה"י – הם שתי בחינות בישראל סבא:

היו"ד שאחורי ה', שהוא תחילת ה' – רומז על יש"ס שמתייחד עם תבונה ראשונה, והיו"ד דמילוי ה"י, שהוא בסוף ה' – על יש"ס שמתייחד עם תבונה שני¹⁷⁸.

ב. באופן ההתכללות:

ב,הבן בחכמה וחכם בנינה" – שני ענינים:

לפעמים מבואר, ששתי הדרגות דחכמה שבכינה המרומזות בשני היודי"ן שבה' – ה' שבצורת ה' וה' שבמילואו – הם שתי בחינות בישראל סבא (חכמה תתאה), כדלקמן ח"ב.

(א) חיצוניות ופנימיות:

בחור"ב – שתי דרגות בכללות: חיצוניות חור"ב ופנימיות חור"ב¹⁶⁸. והתכללות דחור"ב – „הבן בחכמה וחכם בכינה”⁴ – היא בשתי הדרגות: בהחיצוניות שלהם וגם בהפנימיות שלהם¹⁶⁹.

ושני הענינים שבהתכללות האותיות י' ה' [ההתכללות שבצורתן]¹⁷⁰ וההתכללות שבמילואן] הם בהתאם לשני הענינים דהתכללות חור"ב שבשתי דרגות הנ"ל¹⁷¹.

ועפ"פ מ"ש בכ"מ שהרמז דכינה שבחכמה הוא ביו"ד דמילוי היו"ד והרמז דחכמה שבכינה הוא בהיו"ד דצורת ה' (העוקץ שבאחורי ה')¹⁷², ומבואר שם שאות יו"ד במילואו הוא או"א עילאין [היינו, שהי' עצמו הוא אבא עילאה והמילוי ו"ד שבו הוא אימא עילאה], ואות ה' הוא חור"ב תתאין (יש"ס ותבונה), [היינו, שהה' עצמו הוא בינה (תבונה) והי' שבאחורי ה' הוא חכמה (יש"ס)] – דאו"א עילאין הם פנימיות חור"ב, וחור"ב תתאין (יש"ס ותבונה) הם חיצוניות

בפנים ובהערה 174.
 (172) הובאו בהערות לסה"מ תרנ"ט שם (וראה לעיל הערה 13 אופן ג').
 (173) המשך תעריב ח"א פקל"ז ואילך (הובא בהערות שם). ובכ"מ.
 (174) ראה במילואים.
 (175) סה"מ פר"ת ע' קטז – נעתק בפרטיות יותר בערך אות ה' סעיף.
 (176) רגל השמאלי דה'. אבל אין מזה ראי' בנוגע היו"ד שאחורי ה'.
 (177) ראה סה"מ פר"ת שם.
 (178) תולוי"צ ע' שנו. וראה לעיל ס"א סק"ד בתחלתו.

(168) בהערות כ"ק אדמו"ר לסה"מ תרנ"ט שם (ע' עה"ו), שני ביאורים: בתחלה מבאר, שהחילוק הוא בדרגת החור"ב – חיצוניות חור"ב או פנימיות חור"ב, כפנים. ועל ביאור זה הוא אומר ש„לכאורה ל"מ כן בתו"ח ר"פ נח" (ראה הערה 174). ולאח"ז מבאר, שהחילוק הוא באופן ההתכללות, כדלקמן סק"ב.

(169) בהערה לסה"מ תרנ"ט שם (ע' עה), שבמאמר הבן בחכמה וחכם בכינה, שני פירושים: אם זהו בפנימיות חור"ב או רק בחיצוניות.

(170) בהערה לסה"מ שם (ע' עו) מדבר בענין היו"ד שאחורי ה'.

(171) כ"ה בהערות הנ"ל לסה"מ שם, ששני האופנים בהתכללות האותיות (בצורתן ובמילואן) הם בשתי הדרגות דחור"ב (חיצוניות ופנימיות). ואינו מפרש איזה אופן הוא בחיצוניות ואיזה אופן בפנימיות*. וראה לקמן

מבואר שמילוי האות הוא למטה מהאות עצמו ולפעמים מבואר שהוא למעלה מהאות עצמו (הפנימיות של האות). ובמילא אפשר לפרש הכוונה בהערות בשני אופנים.

(* ראה „מבוא" להערכים דאותיות ס"א סק"ב ג', שלפעמים

עצמה, ומילוי האות הוא שהיא ממולאת (כלולה) מאות אחרת – מסתבר לומר¹⁸³, שהתכללות דחוי"ב שכל אחד מהם כלול מזולתו מרומזת במילוי היו"ד והה"י; והתכללות דחוי"ב שבכל אחד מהם גופא ישנם שני הענינים, מרומזת בצורת ה' והה'.

כלומר, 'שהה' (ו"ד) דמילוי היו"ד, רומז על הפרטים וההסברים דבינה הכלולים (תחלה) בנקודת החכמה; וקוץ התחתון דצורת היו"ד רומז על ענין ההמשכה דהחכמה עצמה, היינו¹⁸⁴ שהחכמה היא באופן כזה שיכולה לבוא¹⁸⁵ בהבנה והשגה דבינה¹⁸⁶.

ועד"ז הוא בענין 'חכם בבינה', שהי' שבמילוי הה"י רומז על נקודת החכמה שישנה בהעלם בבינה, והי' שבצורת הה'¹⁸⁷ רומז על זה שההשגה דבינה (הפרטים שבה וכו') היא באופן כזה שיכולה להכלל בנקודת (חכמה)¹⁸⁸, נקודת

א. שכל אחד מהם כלול מזולתו. היינו, ד'הבן בחכמה' הוא – שההשגה וההבנה דבינה (הפרטים וההסברים) כלולה (תחלה) בנקודת החכמה. ו'חכם בבינה' הוא – שנקודת החכמה ישנה (בהעלם) בההשגה דבינה¹⁷⁹.

ב. 'הבן בחכמה' הוא – ענין ה'בינה' דהחכמה עצמה. היינו, זה שהחכמה גופא היא בבחינת המשכה¹⁸⁰. [דכיון שפרצוף החכמה הוא פרצוף שלם, יש בו גם הענין דבינה. דענינה של 'בינה' זו הוא (לא בינה הכלולה בחכמה, אלא) פרט בפרצוף החכמה. והוא – שהחכמה היא בבחינת המשכה¹⁸¹]. ו'חכם בבינה' הוא – החכמה דהבינה עצמה.

ושני ענינים אלה מרומזים בשני האופנים שבהתכללות האותיות י'¹⁸².

ולכאורה, כיון שצורת האות הוא האות

התחתון דהיו"ד רומז על 'הכח להביא נקודת החכמה לידי התפשטות בבינה בהשגה והבנה'. ומזה מובן לכאורה (ע"פ הביאור בהערה לסה"מ שם), שו"ד דמילוי היו"ד רומזים על הפרטים וההסברים דבינה הכלולים בחכמה.

(186) ע"פ מ"ש בפנים אולי יש לבאר הטעם על זה שהרמז ד'הבן בחכמה' שבמילוי היו"ד הוא ו"ד שדומות לאות ה', משא"כ הרמז ד'הבן בחכמה' שבצורת היו"ד הוא קוץ (התחתון) שאין לו דמיון לאות ה'; אות ה', ציור דאורך ורוחב, רומז על הפרטים וההסברים דבינה. וכיון שמילוי היו"ד הוא הפרטים וההסברים דבינה הכלולים בנקודת החכמה – לכן, מילוי היו"ד הוא ו"ד שדומה לה'; משא"כ זה שהחכמה יכולה לבוא להשגה דבינה הוא (לא) פרטים, אורך ורוחב, אלא) כח הירידה וההמשכה, וענין זה מרומז בקוץ, דקוץ התחתון של היו"ד רומז על ירידתו והמשכתו למטה.

(187) בהערה לסה"מ תרנ"ט שם (ע' עו) מדבר בענין היו"ד שאחורי הה'. וצריך בירור אם כן הוא גם בנוגע היו"ד דרגל השמאלי של הה'. וראה ערך אות ה' ס'.

(188) להעיר, שהחילוק בין היו"ד שבצורת הה' להיו"ד שבמילוי הה' הוא (לא רק בנוגע להה', צורת הה' או מילוי הה', אלא) גם בנוגע היו"ד, שהיו"ד שבמילוי הה"י הוא יו"ד ממש, משא"כ היו"ד שבצורת הה'. ואולי יש לומר, דכיון שהענין ד'חכם בבינה' המרומז בהיו"ד שבצורת הה', הוא (לא) הנקודה שישנה בהבינה, אלא) הכח

(179) ראה סה"מ עטר"ט ע' רכו. ובכ"מ.
(180) סה"מ תרפ"ח ע' ככד (הובא בהערה לסה"מ תרנ"ט שם). וכ"ה בסה"מ עטר"ט ע' תריג. תרפ"א ע' שלג. וראה לקמן הערה 184.

(181) סה"מ תרפ"ח שם. עטר"ט שם. תרפ"א שם.
(182) הערות כ"ק אדמו"ר לסה"מ תרנ"ט שם.
(183) בהערות שם אינו מפרש איזה ענין מרומז בצורת האותיות ואיזה ענין מרומז בהמילוי שלהם.
(184) בסה"מ תרפ"ח שהובא בהערה לסה"מ תרנ"ט שם, וכן בסה"מ תרע"ט ותרפ"א שבהערה 180, משמע, שענין ההמשכה (ענין ה'בינה') דהחכמה עצמה הוא זה שהחכמה היא בגילוי (דאלויל ענין ה'בינה' שבחכמה, לא הי' אפשר להיות גילוי כלל, גם לא גילוי באופן דחכמה). אבל בהמשך הענין שם משמע, שבההמשכה דחכמה נכלל גם זה שהחכמה היא באופן שיכולה לבוא בהשגה דבינה – ראה במילואים.

(185) ראה המשך תער"ב ח"ב ע' אקצח"ט וסה"מ עטר"ט ע' רכו, דבבינה שבחכמה שני ענינים: (א) הפרטים וההסברים שמתגלים אח"כ בבינה כלולים תחלה בנקודת החכמה. (ב) כח הבינה הכלול בחכמה. דכשהנקודה באה לידי השגה, היא יורדת ממדריגתה (שמתעלם בה האור), וכח זה שבחכמה (שיכולה לרדת ממדריגתה ולבוא להשגה) הוא כח הבינה שכלול בחכמה.

ובהמשך תער"ב שם ס"ע אקצח"ט שכתב הבינה שבחכמה הוא קוץ התחתון דיו"ד. וכ"ה בסה"מ תרנ"ט ע' עו, שקוץ

בהאותיות ו"ד דמילוי היו"ד¹⁹⁵, כדלקמן סק"ג; ובכ"מ מובא ביאור זה גם בנוגע האותיות ד"ו דצורת הה¹⁹⁶.

ועפ"ז: שני הווי"ן (דמילוי היו"ד ודצורת הה) הם בחינת בינה עילאה, ושני הדלת"ן הם בחינת תבונה.

הרמזים לזה – ששתי הבחינות בינה עילאה ותבונה (ו' וד') הן בשתי מקומות, בו"ד דיו"ד ובד"ו דה' – ראה לקמן סק"ד.

א. הרמז דבינה ותבונה בו' ד':

הרמז דבינה עילאה ותבונה בהאותיות ו' ד' הוא בכמה ענינים. ומהם:

א. בבינה עילאה יש (בכללות) ו' בחינות, ובתבונה – ד' בחינות¹⁹⁷.

ב. בינה ותבונה הם דכר ונוקבא: בינה – דכר, ותבונה – נוקבא. ולכן הו' שייך לבינה והד' לתבונה – כי אות ו' הוא בחינת דכר, ואות ד' היא בחינת נוקבא¹⁹⁸.

ב. תיווך הביאורים:

הביאור (שבסעיף זה) ששני הווי"ן (דמילוי היו"ד ודצורת הה) הם בינה עילאה ושני

התמצית דכל הפרטים של ההשגה דבינה¹⁸⁹.

ד. ו' – בינה, ד' – תבונה:

שתי האותיות ו' ד' [שבמילוי היו"ד ושבצורת הה¹⁹⁰] הן בינה עילאה ותבונה: ו' – בינה עילאה, ד' תבונה¹⁹¹.

ואותו הדבר הוא בנוגע האותיות מ' וס' הנמשכות מהאותיות ו' וד' דהיו"ד ודה"ה – דמהכאת (ההכפלה) היו"ד [היינו, ה' עצמה (אות הפשוט¹⁹²)] על הו' [דמילוי היו"ד ודצורת הה] נעשה אות ס', ומהכאת ה' על הד' (דמילוי היו"ד ודצורת הה) נעשה אות מ' – שהס' (נעשית מהו') היא בינה עילאה, והמ' (שנעשית מהד') היא תבונה¹⁹³.

השייכות דו' וד' לבינה עילאה ותבונה – ראה לקמן סק"א.

התווך דביאור זה עם הביאור (שבסעיפים הקודמים) שמילוי היו"ד (גם הד' דמילוי היו"ד) הוא בינה עילאה, וצורת הה' (גם הו' דצורת הה) הוא תבונה – ראה לקמן סק"ב.

בביאור זה שו' הוא בינה עילאה וד' היא תבונה – שני אופנים¹⁹⁴: עיקר ענין זה הוא

ס"ע קנז ואילך] ע"פ רמ"ז ומק"מ לזח"ב קנז, א"ב. ע"ח שער הזווגים פ"ד וה'. וראה גם ערך אות סמ"ך ס"ו סק"ג ח"ב.

בזהר שם הוא בענין ס' ומ' דתיבת אפרסמו, וראה ערך הנ"ל שם סק"ד שכן הוא גם בנוגע ס' ומ' שבכו"כ תיבות.

194) ראה גם ערך אות דל"ת ס"ד סק"ד. אות סמ"ך שם סק"ג.

195) ברמ"ז ומק"מ שם הוא בנוגע ו"ד דמילוי היו"ד. ובע"ח שם פ"ד מפורש שענין זה (שו' הוא בינה עילאה וד' תבונה) הוא רק בו"ד דמילוי היו"ד, משא"כ ד"ו דצורת הה', שניהם (גם הו') הם בתבונה. וכ"ה בתוליו"צ ריש ע' רלה.

196) כ"ה להדיא בתוליו"צ ס"ע רצט ואילך (ראה לקמן הערה 211) וכן משמע קצת בתוליו"צ ע' פב"ג – ראה לקמן הערה 206.

197) ראה ע"ח שם פ"ד. וראה ערך אות סמ"ך שם ח"א.

198) לקלוי"צ לזהר בראשית ע' ה.

שבבינה הכלל בנקודה, לכן אינו יו"ד ממש. ובדוגמת הכח שבחכמה לבוא להשגה דבינה, שמרומז בקוץ ולא בה' כנ"ל הערה 186. וראה במילואים.

189) ראה סה"מ תרנ"ט שם (בפנים), דענין, חכם בבינה שמרומז בהיו"ד דצורת הה' הוא „נטיית הבינה להכלל בנקודת התמצית“. שהכוונה בזה (לכאורה) היא (לא להנקודה שישנה בהפרטים דבינה, אלא) לזה שהפרטים דבינה הם באופן שיש בהם הנטי' להכלל בנקודה – בדוגמת מ"ש שם לפניו דענין, הבן בחכמה" הוא „נטיית החכמה לבוא בהשגה" ומבאר שהוא הכח להביא את נקודת החכמה לידי השגה דבינה.

190) ראה לקמן בפנים (ובסק"ג), שביאור זה הוא בעיקר בנוגע ו"ד דמילוי היו"ד, אלא שבכ"מ מובא זה גם בנוגע ד"ו דצורת הה'.

191) מקומות שנשמנו לקמן.

192) עוד אופן באות ס' שנעשית מהכאת ה' על הו' דמילוי היו"ד – שהי' הוא ה' שבראש הו', וכשמכים את הו' על ה' שבראשו נעשה ס' (תוליו"צ ע' רלג. רלה).

193) מקומות שנשמנו לקמן [וראה גם סה"מ פר"ת

המרומזות בשתי האותיות דמילוי היו"ד (ראה לעיל סק"ב) הן שתי בחינות שונות לגמרי: בחינה העליונה היא בינה עילאה עצמה, ובחינה התחתונה, היא מה שנמשך מבינה עילאה ומתלבש (אח"כ) בתבונה. ולכן, שתי האותיות הרומזות על שתי הבחינות דבינה עילאה הן שתי אותיות נפרדות.

משא"כ שתי בחינות הפרטיות דתבונה המרומזות בשתי האותיות דצורת הה' (ראה לעיל שם) אינן נבדלות כ"כ, ובכללות הן בחינה אחת. ולכן, האותיות הרומזות על שתי הבחינות דתבונה שתיהן הן צורת אות אחת (צורת הה').

ולכן: בנוגע מילוי היו"ד – אף ששתי האותיות שבו (גם הד') הן בינה עילאה, מ"מ – מכיון שבחינה התחתונה דבינה עילאה (המרומזת בהד') שייכת לתבונה [ולגבי בינה עילאה עצמה (המרומזת בהו') נקראת היא בשם „תבונה“] – לכן, כשמדברים בענין החילוק שבין הו' והד' עצמם, הו' הוא בינה עילאה והד' הוא תבונה. משא"כ בנוגע צורת הה' הרומזת על תבונה – מכיון ששתי הבחינות שבתבונה הן בכללות בחינה אחת (תבונה) – לכן, גם כשמדברים בענין החילוק שבין הו' והד' עצמם, שניהם הם בתבונה.²⁰²

ד. הרמזים לזה:

ביאור הנ"ל – דזה שו' הוא בינה עילאה וד' תבונה הוא הן ב"ד דיו"ד והן בד"ו דה' – מרומז בכמה ענינים. ומהם:

(א) בהמסופר בגמרא²⁰³, „חמרי' כו' משכוה בארבעה ארבעה ואיקר וגם בשיתא שיתא“:

הדלתי"ן הם תבונה, אינו בסתירה¹⁹⁹ להביאור (המובא לעיל בסעיפים הקודמים) שמילוי היו"ד (גם הד' דמילוי היו"ד) הוא בינה עילאה וצורת הה' (גם הו' דצורת הה') הוא תבונה – כי זה שבכל אחד מהם (מילוי היו"ד וצורת הה') ישנם שתי אותיות הוא מפני שכל אחת דשתי הבחינות המרומזות בהם (בינה עילאה המרומזת במילוי היו"ד, ותבונה המרומזת בצורת הה') היא בחינה כללית שנחלקת לשתי בחינות פרטיות, שהם (כמו) בינה עילאה ותבונה.

וד' האותיות שבמילוי היו"ד וצורת הה' – רומזות על ד' בחינות הנ"ל:

ו"ד דמילוי היו"ד – על שתי הבחינות הפרטיות שבבינה עילאה: ו' – על הבינה שבבינה עילאה, ד' על התבונה שבבינה עילאה; ד"ו דצורת הה'²⁰⁰ – על שתי הבחינות הפרטיות שבתבונה: ו' – על הבינה שבתבונה, ד' – על התבונה שבתבונה.²⁰¹

ג. רק ב"ד דיו"ד:

הביאור (שבסעיף זה) שו' הוא בינה עילאה וד' הוא תבונה – הוא (בעיקר) רק בנוגע האותיות ו"ד דמילוי היו"ד (משא"כ האותיות ד"ו דצורת הה', שתיהן הן בחינת תבונה)¹⁹⁵. והביאור בזה:

שתי האותיות ו' ד' דמילוי היו"ד הן נפרדות זו מזו, משא"כ שתי האותיות ד' ו' דצורת הה' (עם היותן שתי אותיות, מ"מ) שתיהן בהצורה של אותה האות (ה'). והטעם לזה:

שתי בחינות הפרטיות דבינה עילאה

היא כמו בינה עילאה לגבי תבונה.
 (201) ראה בכ"ז ע"ח שם פ"ד. וראה הערה הקודמת.
 (202) ראה בכ"ז ע"ח שם. ושם (הובא בתולדותיו"צ ע' רלה) שהחילוק בין הו' דהי' להו' דהה' [שהו' דהי' הוא בינה עילאה והו' דהה' הוא תבונה] קשור עם זה שהו' דהי' יש יו"ד בראשו והו' דהה' אין בראשו יו"ד.
 (203) גיטין נב, א.

(* ראה במילואים).

(199) ובסה"מ פר"ת שם ועד"ז בלקלוי"צ שם משמע דשני הביאורים (לא רק שאין סתירה ביניהם אלא יתירה מזו) שייכים זל"ז – ראה במילואים.
 (200) בע"ח שבהערה הבאה, שד"ו דצורת הה' הם תבונה. ומ"ש בתולדותיו"צ שבהערה 196 שגם ד"ו דהה' הם בינה עילאה ותבונה – יש לומר: גם בע"ח שם מפורש שהד' והו' הם שתי בחינות. ועפ"ז אולי יש לומר, דמ"ש בע"ח שם שד"ו דה' הם תבונה – הוא בכללות, אבל בפרטיות, בחינה העליונה* שבה' לגבי בחינה התחתונה

ס' ומ' שנעשות מהם ע"י הכאת הי"ן הן בינה עילאה ותבונה – הוא הן בהאותיות ו"ד דמילוי היו"ד והן בהאותיות ד"ו דצורת הה'.

ושינוי הסדר האותיות ס' ומ' (מי מהם קודם) הוא בהתאם להסדר האותיות ו' ד';

האותיות ס' מ' דתיבת אפרסמון וכיו"ב – נעשות מו"ד דמילוי היו"ד, וכיון שבמילוי היו"ד הו' הוא לפני הד' – לכן, כאשר נעשה מהם האותיות ס' מ', הס' הוא לפני המ';

והאותיות מ' ס' דהתיבות מס²⁰⁹ מסוה²¹⁰ וכיו"ב נעשות מד"ו דצורת הה' ²¹¹ – ד' לפני ו'. ולכן כשנעשה מהם מ' ס' – המ' הוא לפני הס' ²¹².

ה. ווי"ן – דעת, דלתי"ן – בינה:

ביאור הנ"ל (בתחלת הערך) שהי' עצמו (אות הפשוט) הוא חכמה והמילוי שלו הוא בינה – הוא בכללות, אבל בפרטיות, שתי האותיות דמילוי היו"ד (ו' וד'), רומזות על שתי בחינות ²¹³: הד' – על בינה (כנ"ל), והו' – על דעת ²¹⁴.

וזהו שהו' דהיו"ד הוא בין הי' והד' – כי

יין (חמרי') רומז על בינה ²⁰⁴, וזה שתחלה הי' מקחו של היין ארבעה ואח"כ נתייקר לששה הוא – שתחלה הי' בחינת תבונה, ד', ואח"כ נתעלה לבחינת בינה עילאה, ו' ²⁰⁵.

וזה שלשון הגמרא הוא „בארבעה ארבעה“ „בשיתא שיתא“ (שני פעמים ארבעה ושני פעמים שיתא) – הוא, לפי שהבחינות ד' ו' (תבונה ובינה) הן בשתי מקומות, במילוי היו"ד ובצורת הה'. וזה שהיין נתייקר ונתעלה מד' (תבונה ²⁰⁶) לוי' (בינה ²⁰⁶) הוא הן בהבחינות ו"ד דיו"ד והן בהבחינות ד"ו דה' ²⁰⁷.

ב) בהאותיות ס' ומ' שבתבונות שונות:

אות ס' – שנעשית מהכאת הי' על הו' [דמילוי היו"ד ודצורת הה'] – היא בינה עילאה, ואות מ' – שנעשית מהכאת הי' על הד' [דמילוי היו"ד ודצורת הה'] – היא תבונה (כנ"ל בתחלת הסעיף).

והטעם על זה שלפעמים (בתיבת „אפרסמון“ וכיו"ב ²⁰⁸) הס' קודמת להמ', ולפעמים (בתיבת „מס“, „מסוה“ וכיו"ב ²⁰⁸) המ' קודמת להס', הוא:

ענין הנ"ל – שהאותיות ו' וד' [וכן האותיות

בענין ס"מ דאפרסמון.
(211) ראה הערות 209, 210, ומזה מוכח להדיא שגם בד"ו דצורת הה' הד' הוא תבונה והו' בינה.
(212) ראה בכ"ז תולוי"צ ע' ש (נעתק גם בערך אות סמ"ך ס"ו סוסק"ג).

(213) הביאור דלקמן בפנים ששני הדלתי"ן הם בינה ושני הווי"ן הם דעת, מובא בלקלוי"צ שבהערה 218 בהמשך להידוע שיו"ד הוא או"א עילאין וה"י הוא ישסו"ת. ומזה מוכח שאין זה שני ביאורים שונים אלא שזה בכללות וזה בפרטיות, ככפנים. ולהעיר ממ"ש בלקלוי"צ שם „שבינה ודעת קשורים ותלויים זב"ז, דעפ"ז יש לומר, שענינם העיקרי [של ו"ד דמילוי היו"ד וד"ו דצורת הה'] הוא בינה, אלא שמצד השייכות דבינה לדעת, יש בהם גם ענין הדעת, המרומז בהו' שבהם.

(214) ראה גם בלקלוי"צ לזהר עקב ע' תנח (ועד"ז בלקלוי"צ לזהר קרח ע' שטע), דחכמה כוללת (גם) בינה ודעת. ולכן, אות יו"ד (חכמה) כוללת (גם) האותיות ו' (דעת) ד' (בינה).

ועפ"ז יש לומר לכאורה גם בנוגע אות הי' (בינה),

(204) הביאור בזה שהיין הי' של רבנא עוקבא יתמא – וכן שאר הפרטים הדסיפור (שבגיטין שם) – ראה בארוכה תולוי"צ ע' פא ואילך.

(205) תולוי"צ שם ע' פג.

(206) בתולוי"צ שבהערה הבאה (ע' פב) מבואר רק דשני פעמים „ארבעה“ ושני פעמים „שיתא“ הם ו"ד דיו"ד וד"ו דה'. אבל מסתבר לומר דזה שמבואר שם לאח"ז (בע' פג), דזה שהיין נתייקר מד' לוי' הוא שנתעלה מתבונה לבינה עילאה, הוא גם בנוגע לזה שבתחלה הי' ד' ד' שני פעמים ואח"כ נעשה ו' ו' שני פעמים. ונמצא, שהשייכות דו' וד' לבינה עילאה ותבונה היא גם בד"ו דה'. וראה במילואים.

(207) תולוי"צ שם ע' פב.

(208) ראה לעיל הערה 193.

(209) ראה ע"ח שער הזווגים פ"ו (הובא בתולוי"צ ע' ש) דשר של שכחה מס שמו. ובע"ח שם מפורש שמ' הוא תבונה וס' הוא בינה.

(210) בתולוי"צ שם מדבר בענין מ' ס' ד, מסוה. ושם (ס' ע' רצט) שאותיות מ"ס ד, מסוה הם תבונה ובינה כידוע

ובצורת הה' – הד' (בינה תתאה) הוא לפני הו' (דעת תחתון)²¹⁸.

* * *

ד' בחינות אלה – ו' דמילוי היו"ד (דעת עליון), ד' דמילוי היו"ד (בינה עילאה), ד' דצורת הה' (בינה תתאה), ו' דצורת הה' (דעת תחתון) – מרומזות במארוז²²², „אם אין דעת אין בינה, אם אין בינה אין דעת“:

כבא הראשונה מדברת בדעה ובינה התחתונים²²³ (ד"ו דצורת הה'), שסדרם (מלמעלמ"ט) הוא בינה (ואח"כ) דעת (ד' קודם לו'). ולכן אומר „אם אין דעת אין בינה“, דכיון שהסדר בעבודת האדם הוא מלמטה למעלה – לכן, צריך האדם לבוא תחלה לדעת תחתון (ו'), ועי"ז יוכל אח"כ להגיע לבינה תתאה (ד').

ובכא השני' מדברת בבינה ודעת העליונים²²³ (ו"ד דמילוי היו"ד), שסדרם (מלמעלמ"ט) הוא דעת (ואח"כ) בינה (ו' קודם לד'). ולכן אומר „אם אין בינה אין דעת“, שהסדר בעבודת האדם הוא – שבתחלה צריך לבוא לבינה עילאה (ד'), ועי"ז יוכל אח"כ להגיע לדעת עליון (ו')²¹⁸.

ג. ווי"ן – ז"א, דלתי"ן – מלכות:

שתי האותיות ו' ד' רומזים על ז"א ומלכות: ו' – על ז"א, וד' – על מלכות (כמבואר בערך אות דל"ת סעיף י"א, אות וא"ו סעיף ל). ואותו הדבר הוא בנוגע לשתי אותיות אלה דמילוי

מקום הדעת (שמחבר את החכמה והבינה) הוא באמצע, בין החכמה והבינה. ולכן, הו' דהיו"ד (דעת) הוא באמצע, בין ה' (חכמה) והד' (בינה)²¹⁵.

ואותו הדבר הוא בנוגע אות ה', שהביאור (שבתחלת הערך) שהה' עצמו הוא בינה, וה' דמילוי הה' הוא חכמה – הוא בכללות, אבל בפרטיות²¹³, שתי האותיות דצורת הה' (ד' ו') רומזות על שתי בחינות: הד' – על בינה, והו' – על דעת [המחבר²¹⁶ את החכמה (י') והבינה (ד')]²¹⁸.

* * *

ענין זה הוא גם מהטעמים על שינוי הסדר דהאותיות ו' ד', שבמילוי היו"ד הו' קודמת להד', ובצורת הה' הד' קודמת לו²¹⁹. והביאור בזה:

מכיון שיו"ד הוא או"א (חכמה ובינה) עילאין, וה"י הוא או"א תתאין (כנ"ל בתחלת הערך) – מובן, שחילוק זה הוא גם בנוגע להדעת המרומז בהו': הו' דמילוי היו"ד – הוא דעת עליון²²⁰, והו' דצורת הה' – הוא דעת תחתון.

וכיון שבבינה ודעת העליונים הדעת קודם לבינה²²⁰, ובבינה ודעת התחתונים הבינה קודמת לדעת²²¹ – לכן, במילוי היו"ד – הו' (בינה עילאה) הוא לפני הד' (דעת עליון),

דעת תחתון. ואולי הכוונה, שלגבי אות א' – גם הו' דהיו"ד הוא דעת תחתון.

* (220) דכיון שהוא „המחבר (ממשיך) חכמה בבינה“ – הרי מובן, שהוא קודם הבינה (לקלוי"צ שם).

(221) בלקלוי"צ שם „דעת תחתון שהוא דעת דז"א הוא אחר התבונה“. ולכאורה הכוונה להמבואר בתו"א תולדות יט, ב ש, דעת תחתון הוא הדעת המתפשט בתוך המדות“ (דעת הז"א), ושם לפני"ז (יט, א) דבחינה זו שבדעת נאצלה מבחי' בינה.

(222) אבות פ"ג מי"ז.

(223) וכיון שסדר עבודת האדם הוא מלמעלמ"ע, לכן בתחלה בכבא הראשונה מדבר בדעת ובינה התחתונים ולאח"ז בכבא השני' בבינה ודעת העליונים (לקלוי"צ שם).

דזה שמרומזות בה גם חכמה ודעת (כדלקמן בפנים) הוא מפני שבבינה כלולות חכמה ודעת (ראה תניא פל"ט נב, א. ובכ"מ). וראה במילואים.

(215) כ"ה גם בלקלוי"צ לזהר קרח שם.

(216) ראה לקמן בפנים שהו' דצורת הה' הוא דעת תחתון, ועפ"ז זה שדעת מחבר חו"ב הוא גם בדעת תחתון. ולהעיר מתו"א תולדות יט, א.ב. שה"מ תרח"ץ ס"ע כז ואילך. ואכ"מ.

(217) כ"ה בלקלוי"צ שבהערה הבאה. וראה במילואים.

(218) ראה בכ"ז לקלוי"צ לזהר אחרי ע' רצ.

(219) עוד טעמים על זה ראה לעיל ס"ב סק"ה.

(220) בלקלוי"צ שם (בהמשך הענין, לאחרי שמבאר החילוק שבין הו' דהיו"ד להו' דהה'), שו' הוא דעת תחתון וא' הוא דעת עליון. ומזה משמע קצת, שהו' בכללותו הוא

לפני הו', ובמילוי היו"ד הו' הוא קודם – הם בהתאם להחילוקים שבין ז"א ומלכות שבבינה לז"א ומלכות שבחכמה, כדלקמן.

הטעם לשינוי הא':

המדות והמלכות כמו שהם כלולים בחכמה – הם בהעלם לגמרי, ועד שבהיותם בחכמה – מהותם הוא (לא מדות, אלא) חכמה; משא"כ בהיותם כלולים בבינה – אינם בהעלם כ"כ, ומהותם הוא מדות²³¹.

ולכן: באות יו"ד, שהיא בחינת חכמה²³² – האותיות²³³ (שרומזים על ז"א ומלכות) הם במילוי ה', דענין ה"מילוי" הוא²³⁴ (א) שהוא בהעלם, (ב) שאינו מציאות לעצמו אלא כלול באות אחר; ובאות ה', שהיא בחינת בינה (תבונה) – האותיות ד"ו²³⁵ הן בצורת האות, היינו (א) שאינן בהעלם כ"כ, (ב) ואינן כלולות באות אחר²³⁵.

הטעם לשינוי הב':

בכדי שהמלכות תוכל להתייחד עם ז"א הוא

היו"ד ודצורת הה', שהן רומזות על הז"א והמלכות כמו שהם בשרשם²²⁴: ו"ד דיו"ד – על הז"א והמלכות כמו שהם כלולים בחכמה, ד"ו דה' – על המלכות והז"א כמו שכלולים בבינה²²⁵.

[השייכות דביאור זה להביאור (שבסעיפים הקודמים) שו"ד דהיו"ד הם בינה עילאה וד"ו דהה' הם תבונה, היא – כי ההתכללות דזו"ן בחכמה היא (בעיקר) מצד הבינה שבחכמה (בינה עילאה), היינו, שהשרש של ו"ד הרומזים על זו"ן הוא בו"ד²²⁶ הרומזים על בינה עילאה²²⁷.

וכמו"כ הוא בנוגע ד"ו דהה', דזה שהבינה (ה') היא שרש לזו"ן (ד"ו) הוא (בעיקר) בבחינת תבונה²²⁸, ונמצא, שהשרש של ד"ו הרומזים על מלכות וז"א הוא בד"ו הרומזים על תבונה²²⁹].

והשינויים שבין שתי אותיות הנ"ל שבאות ה' לשתי אותיות אלה שבאות יו"ד – (א) שבאות ה' הן בצורת האות עצמה, ובאות יו"ד הן בהמילוי שלה: (ב) שבצורת הה' יש הפסק בין הד' להו' (משא"כ במילוי היו"ד אין הפסק בין שתי האותיות)²³⁰; (ג) שבצורת הה' הד' היא

224 ראה במילואים.

225 מקומות שנסמנו לקמן (ע"ח פ"ח שער התפלין פט"ז דרך הג'). וראה גם ע"ח שער הזווגים ספ"ד. פ"ח שם פט"ו). וראה גם בהנסמן בהערכים אות ה' (ס") ואות יו"ד (ס").

226 בתוליו"צ שבהערה הבאה (ע' קנד) משמע, דלהביאור (המובא לעיל ס"ד) שבו"ד דהי' עצמם הו' הוא בינה עילאה והד' תבונה – השרש של הו' ז"א הוא בהו' דבינה עילאה, והשרש של הד' דמלכות הוא בהד' דתבונה.

227 כן משמע בתוליו"צ קידושין ע' קנג ואילך. וראה שם ע' קנה.

228 דזהו שתבונה היא אותיות בת וכן (אד"ו בזח"ג רצא, א) כי תבונה היא השרש דזו"ן (ע"ח שם).

229 כן משמע בתוליו"צ שם. וראה ע"ח שם.

230 להעיר, שבנוגע ענינם העיקרי של ו"ד ד' וד"ו דה', שהם בינה עילאה (ו"ד דהי') ותבונה (ד"ו דה') – הדיוק הוא, שו"ד ד' הם שתי אותיות וד"ו דה' הם אות אחת (כנ"ל ס"ב בתחלתו); ובנוגע לזה שהם רומזים על

* ראה לעיל הערה 224.

* בביאורו"ש שם (קד, ג), שהמלכות הכלולה בבינה היא בהעלם גדול יותר מהמדות הכלולים בה. ועפ"י, הביאור שבתוליו"צ שם בנוגע להד' של ההי' [דהו' שהד' הוא בצורת הה' ולא בהמילוי שלו הוא מפני שהמלכות שכלולה בבינה היא מציאות] – בנוגע להו' של ההי' הוא במכש"כ.

וזהו שבתחלה נאמר²⁴⁴ „דודי לי (ואח"כ) ואני לו", ואח"כ נאמר²⁴⁵ „אני לדודי (ואח"כ) דודי לי": בפסוק הראשון מדובר בענין יחוד ז"ן (דודי ואני)²⁴⁶ כמו שהם בחכמה. ולכן נאמר „דודי" (ז"א) ואח"כ „ואני" (מלכות), כי ביו"ד (חכמה) הו' הוא לפני הד'; ובפסוק שני מדובר בענין יחוד ז"ן כמו שהם בבינה²⁴⁷. ולכן מקדים „אני" (מלכות) ל„דודי" (ז"א)²⁴⁸, כי בה' (בינה) הד' הוא לפני הו'²⁴⁹.

* * *

בהטעם על זה שבצורת הה' הד' (מלכות) הוא לפני הו' (ז"א) – אף שבסדר הספירות, הז"א הוא לפני המלכות – כמה ביאורים. ומהם:

א. הבחינות ז"א ומלכות (ו' ד') שבהה' – נמשכות הן מהבחינות דז"א ומלכות (ו' ד') הכלולות בהיו"ד²⁵⁰.

וכיון שבהמשכה ממשפיע למקבל משתנה הסדר, כמו „חותם המתהפך" (כנ"ל ס"ב סק"ב וסק"ה) – לכן, כשהבחינות ז"א ומלכות (ו' ד') נמשכות ממקורם (מילוי היו"ד, משפיע בהה' (מקבל), מתהפך הסדר שלהם: בהיותם במקורם, מילוי היו"ד – הז"א (ו) הוא לפני המלכות (ד),

ע"י שמקבלת מהחכמה. [כמ"ש²³⁶ אחותי בת אבי גו' היא (ולכן) ותהי לי לאשה, היינו, דזה שהמלכות מתייחדת עם ז"א, ותהי לי לאשה, הוא מפני שהיא בת אבי, חכמה]. משא"כ מצד הבינה – אין לה כח זה²³⁷.

ולכן: במילוי היו"ד, אין הפסק בין הו' להד' – כי אדרבה, מצד החכמה נעשה היחוד שלהם; משא"כ בצורת הה' – יש חלל²³⁸ המפסיק²³⁹ בין הד' להו'²⁴⁰.

שני חילוקים הנ"ל שבין מילוי היו"ד וצורת הה', מרומזים גם בחילוקי הדינים שבין קידושי בת ע"י אבי וקידושי אשה ע"י עצמה, כדלקמן סק"ג.

הטעם לשינוי הג':

בסדר הספירות – ז"א הוא לפני המלכות. וגם בהיותם כלולים בחכמה (אימא עילאה) הם בסדר זה. ולכן, במילוי היו"ד – הו' (ז"א) הוא לפני הד' (מלכות). משא"כ בתבונה – המלכות היא לפני הז"א [דזהו שתבונה הוא אותיות „בת ובן"²⁴¹ – בתחלה בת (מלכות) ואח"כ בן (ז"א)²⁴²]. ולכן, בצורת הה' – הד' (מלכות) הוא לפני הו' (ז"א)²⁴³.

מ' זו זה: מ' הוא תבונה (כנ"ל ס"ד), זו וזה הם מלכות וז"א. והטעם ש„זו" הוא לפני „זה", הוא – כי בתבונה „הבת" היא לפני „הבן".

(243) מקומות שנשמנו לקמן סק"א וב'.

(244) שה"ש ב, טז.

(245) שם ו, ג.

(246) בלקלוי"צ לזהר שמות ס"ע מה, שהיחוד של

דודי ואני הוא יחוד ז"ן. וראה לקמן סק"ב ובהערה 266.

(247) וזהו שהר"ת דאני לדודי ודודי לי הוא אלול –

אלול בגימט' בינה (לקלוי"צ שם).

(248) וזהו גם שהאותיות ד„אלול" הוא אל לו: „אל"

הוא מל"ת, נוקבא, ו„לו" הוא מ"ע, דכורא. וזהו ש„אל"

קודם ל„לו" הוא, כי בה' (בינה) הד' (נוקבא) הוא לפני הו' (דכורא) – לקלוי"צ שם.

(249) לקלוי"צ שם.

(250) בפע"ח שבהערה הבאה מפורש שהאותיות ו' ד'

(שבהיו"ד ושבהה') הם ז"א ומלכות. וגם בתולוי"צ

שבהערה הבאה (בהמשך הענין בע' ש) שד"ו דהה' הם

שרש ז"ן.

(236) וירא כ, יב.

(237) ביאורה"ז (הצ"צ) ח"ב שמות ע' תשע. וראה גם

תולוי"צ שם ע' קנד.

(238) ראה ע"ח שער הזווגים ספ"ד – הובא בתולוי"צ

שם ע' קנה.

(239) בביאורה"ז שם, שהשייכות ד„ותהי לי לאשה"

ל„בת אבי" דוקא, היא, כי בכדי שהמלכות תוכל להתייחד

עם ז"א, צריכה להיות בביטול, „כלי ריקן", והמשכת

הביטול הוא מבחינת חכמה. „משא"כ מבחי' אמי, בינה,

נמשך התלהבות ולא כלי ריקן". ומזה משמע, דלא רק

שמצד הבינה אין לה הכח שתוכל להתייחד, אלא יתירה

מזו, שהתלהבות (מציאות) שנמשך מהבינה, מונעת את

היחוד. – ואולי אפ"ל, דזהו"ע חלל המפסיק. וראה

תולוי"צ שם ש„חלל מפסיק הוא היפך דכניסה".

(240) תולוי"צ שם.

(241) אד"ו בזח"ג רצא, א.

(242) לקלוי"צ לזהר שמות ריש ע' מד. ואתחנן ע' תנג.

ובכ"מ.

ובלקלוי"צ ואתחנן שם, דזהו ש„מזוזה" הוא אותיות

ממנו²⁵⁴ – כי (כנ"ל) בבינה (ה') המלכות (ד') היא למעלה מז"א (ו')²⁵⁵.

* * *

עוד ענין בהמעלה דמלכות לגבי ז"א המרומזת בהציור דאות ה':

המעלה דמלכות לגבי ז"א (שמצד שרשם) מתבטאת גם באופן העלי' שלהם לשרשם בבינה²⁵⁶:

כשהז"א עולה לשרשו – עלייתו היא (בעיקר) רק להשרש שלו, היינו להבחינה דבינה שהיא שרש הז"א (שלמטה מהבינה עצמה). אלא שע"י עלייתו לבחינה זו, נמשך עליו בבחינת מקיף גם הבינה עצמה. וכמ"ש²⁵⁷ בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו, שגם ביום חתונתו (של הז"א עם המלכות), שאז²⁵⁸ הז"א (חתן) עולה לשרשו (הבחינה דבינה שהיא שרש הז"א) ועי"ז נמשך לו גם מהבינה עצמה, „אמו” (של ז"א) – ההמשכה היא ש„אמו” (בינה) מעטרת לו עטרה, המשכה בבחינת מקיף עליו מלמעלה, עטרה על ראשו;

משא"כ כשהמלכות עולה לשרשה – עלייתה היא בהבינה עצמה, ובאופן שהמלכות עצמה נעשית בבחינת בינה. [דזהו כלה קמה בחמותה²⁵⁹: כלה היא מלכות, וחמותה (דמלכות)

וכשנמשכו בהה' – המלכות (ד) היא לפני ז"א (ו')²⁵¹.

ב. הטעם על זה שהד' דצורת הה' הוא לפני הו', הוא – כי בבינה (ה') המלכות היא למעלה מהז"א, כדלקמן סק"א.

ג. גם בבינה, הו' הוא למעלה מהד'. והטעם על זה שהד' דצורת הה' הוא לפני הו', הוא – כי הד' הוא הקדמה שעל ידו תהי' המשכת הו' שלמעלה מהד', כדלקמן סק"ב.

א. ד' נעלה מו':

הטעם על זה שבצורת הה' הד' (מלכות) היא לפני הו' (ז"א) [וכן זה ש„תבונה” הוא אותיות בת ובו, „בת” (מלכות) לפני „בן” (ז"א²⁵²)] – אף שבסדר הספירות, ז"א הוא לפני המלכות – הוא, כי זה שז"א הוא למעלה מהמלכות (דקדימת הז"א למלכות היא קדימה במעלה) הוא בהבחינות דז"א ומלכות כמו שהם בגילוי, משא"כ כמו שהם בשרשם בבינה²⁵³ – המלכות היא למעלה מז"א.

וזהו שבצורת אות ה', הד' קודמת לו' (קדימה במעלה) – כי בבינה (ה'), המלכות (ד') היא למעלה מז"א (ו').

וזהו גם מה שבצורת אות ה', הד' היא למעלה מהו' (לא רק לפני הו', אלא גם למעלה

הבא – בחינת בינה, אות ה' – עטרותיהם (של הצדיקים) על ראשיהם, מלכות (ד) למעלה מז"א (ו).^(ו)

⁽²⁵⁵⁾ ראה ככ"ז תולו"צ ע' שכו, מפע"ח שם. וראה גם לקלו"צ לזהר בחוקות ע' שלב.

⁽²⁵⁶⁾ וע"פ מ"ש בהערה 258, שעליית הז"א לשרשו הוא ע"י שמשפיע במלכות – מובן, שהמעלה דמלכות לגבי ז"א מתבטאת [לא רק שעליית המלכות היא נעלית יותר מהעלי' דז"א (כדלקמן בפנים), אלא] גם בעליית הז"א עצמו.

⁽²⁵⁷⁾ שה"ש ג, יא.

⁽²⁵⁸⁾ דכיון ששרש המלכות הוא למעלה משרש הז"א לכן * ע"י שהז"א משפיע במלכות (ביום חתונתו) הוא מלתעלה לשרשו ועד שנמשך בו (בבחינת מקיף) גם מהבינה עצמה.

⁽²⁵⁹⁾ מיכה ז, ו. סוטה מט, ב. ועוד.

⁽²⁵¹⁾ ראה תולו"צ ע' רצט. וראה פע"ח שער התפלין פט"ז (דרך הג').

⁽²⁵²⁾ ראה לקלו"צ לזהר ואתחנן ע' תנג, דזה שב„תבונה” ה„בת” הוא לפני ה„בן” הוא כמו שבאות ה' הד' נוקבא הוא על הו' דכורא.

⁽²⁵³⁾ צריך ביאור, דלכאורה ענין זה [שבשרשם המלכות היא למעלה מהז"א] הוא בכל הדרגות, ואדרבה, כל שהשרש הוא נעלה יותר, מעלת המלכות על הז"א היא לכאורה יותר – ואעפ"כ, בו"ד דמילוי היו"ד (חכמה) הו' קודם לד' [שגם קדימה זו היא קדימה במעלה (פע"ח שם. לקלו"צ בחוקותי שבהערה 255)], ובד"ו דצורת הה' (בינה) שלמטה מהחכמה (הד' קודם לו').

⁽²⁵⁴⁾ ראה פע"ח שם (הובא בתולו"צ שבהערה הבאה), שבצורת ה' – הד' (מלכות) היא כעין עטרה על ראש הו' (ז"א). וזהו שבעה"ב צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם (ברכות יז, א), צדיקים הם בחי' ז"א, ועטרותיהם הוא בחי' הנוקבין שלהם (מלכות). ובעולם

אות ה' (תבונה) עצמה היא בחינת אשה. [כנ"ל (בתחילת הסעיף) שאות יו"ד הוא בחינת איש ואות ה' היא בחינת אשה]. והאותיות ד' ו' שבצורת הה', הם התולדות (בת וכן) שנולדים מהתבונה (אשה) ע"י היחוד שלה עם היו"ד (איש)²⁶⁴.

וע"פ מארוז"ל²⁶⁴ אשה מזרעת תחילה יולדת זכר איש מזריע תחלה יולדת נקבה – מובן, דזה שבצורת הה' מרומזים שני תולדות, בת (ד') וכן (ו'), הוא מפני שבהיחוד שלה עם היו"ד²⁶⁴ ישנם שני אופנים: יחוד שהתחלתו הוא מלמעלה למטה (מהיו"ד), ומיחוד זה נולד הדי' שבצורת הה' (בת); ויחוד שהתחלתו הוא מלמטה למעלה (מהה'), ומיחוד זה נולד הו' שבצורת הה' (בן).

וכיון שהסדר דשני אופני היחוד הוא שתחלה הוא היחוד שהתחלתו הוא מלמעלה למטה ואח"כ הוא היחוד שהתחלתו הוא מלמעלה למטה [כי בכדי שתהי' אשה מזרעת תחלה (בשלימות) הוא ע"י שלפנ"ו הי' איש מזריע תחלה]²⁶⁵ – וכמרוז בסדר הפסוקים (בשה"ש), שבתחלה נאמר²⁴⁴ „דודי לי (ואח"כ) ואני לו”, ואח"כ נאמר²⁴⁵ „אני לדודי (ואח"כ) ודודי לי”²⁶⁶ – לכן, סדרן של האותיות בצורת הה', הוא: בתחלה הדי' – ה„בת” שנולדה מהיחוד שהתחלתו הוא מלמעלה למטה; ולאח"ז הו' – ה„בן” שנולד מהיחוד שהתחלתו הוא מלמעלה למטה²⁶⁷.

* * *

היא בינה. ופירוש כלה קמה בחמותה הוא שהמלכות עצמה נעשית בבחינת בינה].

ושני ענינים אלה – (א) שההמשכה מעצם הבינה לז"א הוא שעצם הבינה נעשית עטרה לז"א, (ב) שעליית המלכות לשרשה היא באופן שהמלכות עצמה נעשית בבחינת עצם הבינה – מרומזים בהד' והו' שבצורת הה':

הו' שבה' [שרומז על ז"א הכלול בבינה, כנ"ל] הוא הבחינה דבינה שהיא שרש הז"א, והד' שבו הוא הבינה עצמה. וזה שהד' הוא על גבי הו', וכמו עטרה על הו'²⁶⁰ – רומז על זה שהבינה נעשית עטרה על הז"א²⁶¹;

וזה שהבינה עצמה (העטרה שעל ז"א) מרומזת בהד' שבהה' (שהוא עטרה להו') – שד' זה רומז (גם) על המלכות הכלולה בבינה (כנ"ל בתחלת הסעיף) – הוא, לפי ששני הענינים (מלכות שבבינה ועצם הבינה) שייכים זל"ז. היינו, ששרש המלכות הוא בעצם הבינה, ולכן עליית המלכות לשרשה היא באופן שהמלכות עצמה נעשית בבחינת עצם הבינה²⁶².

ב. ד' הקדמה לו':

הטעם על זה שבצורת אות ה', הדי' (נוקבא) קודמת לו' (דכר) [וכן זה שתבונה ה' היא בחינת תבונה, כנ"ל] הוא אותיות בת וכן, בת לפני בן – אף שדכר (בן) הוא קודם במעלה לנוקבא (בת) – הוא, כי בכדי שתהי' המשכת ה„בן” (ו' שבה') הוא ע"י קדימת הבת (ד' שבה'), כמרוז²⁶³ ל בת תחילה סימן יפה לבנים. והביאור בזה:

(265) הטעם על זה – ראה בארוכה לקלוי"צ לזהר שמות ע' מג. ושם, דזהו „בת תחלה סימן יפה לבנים”, דע"י שתחלה הי' איש מזריע תחלה, שמוזה נולדה בת – נעשית האשה „כלי שלימה”, ועי"ז, זה שאשה מזרעת תחלה (בהביאות שלאח"ז), ובמילא גם הזכר (בן) שנולד מזה, הוא בשלימות, סימן יפה לבנים.

(266) לפי פירוש זה (שבלקלוי"צ שם ע' מד) שני הפסוקים מדברים בענין היחוד שממנו נעשה לידת זו"ן. ובהמשך הענין שם (ס"ע מה, נעתק לעיל לפני סק"א) ששני הפסוקים מדברים בענין יחוד זו"ן.

(267) בכלל הבא לעיל ראה לקלוי"צ שם ס"ע מג ואילך.

(260) ראה לעיל הערה 254.

(261) דכמו שהבינה נעשית עטרה על הז"א – כמו"כ הוא בנוגע לז"א הכלול בבינה, ו' שבצורת הה', שהבינה (ד' שבצורת הה') היא עטרה עליו.

(262) ראה בכ"ז לקלוי"צ לזהר קדושים ע' שיב"ג.

(263) ב"ב קמא, א.

(264) בלקלוי"צ שבהערה 267 מדבר רק בענין האותיות ד"ו דצורת הה' שהם התולדות שנולדים מהה'. אבל בלקלוי"צ שם (ריש ע' מד) מציין לפע"ח שער התפלין פט"ו ופט"ז. ובפע"ח שם (פט"ז דרך הג') מפורש שה„איש ואשה” שע"י יחודם נולדים ד"ו דהה' הם יו"ד (איש) וה' (אשה), כפננים.

* (264) נדה כה, ב. וש"נ.

והביאור בזה:

בת שהיא ברשות אבי' [קטנה או נערה, שאז הרשות ביד אבי' לקדשה²⁶⁹] – היא בחינת המלכות כמו שכלולה בחכמה (אימא עילאה), ד' דמילוי היו"ד²⁷⁰; וכשהיא ברשות עצמה [כשנעשית בוגרת, שאז היא מקדשת את עצמה ואין רשות ביד אבי' לקדשה²⁶⁹] – היא בחינת המלכות כמו שנמשכה בגילוי, וגם בחינת המלכות כמו שכלולה בבינה²⁷¹.

וכנ"ל (בתחלת הסעיף) בנוגע לחילוק הראשון שבין ו"ד דיו"ד וד"ו דה', דזה שו"ד הם במילוי היו"ד מרמז דענינם של הזו"ן הכלולים בחכמה הוא (לא זו"ן, אלא) חכמה – בת ברשות אבי'; וזה שד"ו דה' הם בצורת ה' מרמז שזו"ן הכלולים בבינה, ענינם הוא (לא בינה, אלא) זו"ן – ברשות עצמה.

וכיון שהאיש שמקדש את האשה [ז"א] הוא בערך האשה המתקדשת [מלכות] – מובן, שהחילוק בין קדושי בת ע"י אבי' וקדושי אשה ע"י עצמה הוא גם בנוגע לאיש המקדש. ועפ"ז: בכבא הראשונה (קדשתי את בתי כו') – זה שבא ואמר אני קדשתי' הוא²⁷² ז"א כמו שכלול בחכמה (אימא עילאה), ו' דמילוי היו"ד; ובכבא השני' (האשה שאמרה נתקדשתי כו') – זה שבא ואמר אני קדשתי' הוא²⁷² ז"א כמו שהוא בבינה (תבונה), ו' דצורת ה'.

ולכן, בכבא הראשונה נאמן לכנוס ובכבא השני' אינו נאמן לכנוס – כי קדושי בת ע"י אבי' הם בו"ד דמילוי היו"ד [בת המתקדשת – ד' דהיו"ד, האיש שאומר אני קדשתי' – ו' דהיו"ד], וכיון שבמילוי היו"ד אין הפסק בין הו' והד' –

ענין זה מרמז גם בהתיבות „הרועה בשושנים“ שבסוף שני פסוקים הנ"ל:

בהפסוק „דודי לי ואני לו“ כתיב „הרעה בשושנים“, חסר ו'; ובפסוק „אני לדודי ודודי לי“ כתיב „הרועה בשושנים“, „הרועה“ מלא ו'. והטעם לזה:

„הרועה בשושנים“ רומז על התולדה שנעשה מהיחוד. והו' ד„הרועה“ רומז על הו' דצורת ה' – „בן“. ולכן: בפסוק דודי לי ואני לו, יחוד שהתחלתו הוא מלמעלמ"ט, כתיב „הרעה“ חסר ו' – כי מיחוד זה נולדת בת ולא בן, ולכן „הרעה“ שבפסוק זה חסר הו' דצורת ה'; ובפסוק אני לדודי ודודי לי, יחוד שהתחלתו הוא מלמעלמ"ע, כתיב „הרועה“ מלא ו' – כי מיחוד זה נולד בן, ולכן „הרועה“ שבפסוק זה מלא ו', שיש בו (גם) הו' דצורת ה'²⁶⁷.

ג. שני אופנים בקדושי:

שני חילוקים הראשונים (שבתחלת הסעיף) שבין ו"ד דהיו"ד לד"ו דה' – (א) ו"ד דהיו"ד אינם מציאות לעצמם אלא כלולים בי' (מילוי האות), משא"כ ד"ו דצורת ה' הם מציאות, (ב) בצורת ה' יש חלל המפסיק בין הד' והו', משא"כ בצורת ה' – מרומזים גם בחילוקי הדינים שבין קידושי בת ע"י אבי' לקידושי אשה ע"י עצמה:

קדשתי את בתי ואיני יודע למי קדשתי' ובא אחד ואמר אני קדשתי, ס"ל לרב אסי שהוא נאמן אף לכנוס; משא"כ האשה שאמרה נתקדשתי (שהיא עצמה קבלה הקדושין) ואיני יודעת למי נתקדשתי ובא אחד ואמר אני קדשתי', מודה רב אסי שאינו נאמן לכנוס²⁶⁸.

אשה שמתקדשת ע"י עצמה (ואינה יודעת למי) – היא בחינת המלכות כמו שהיא בגילוי, ולדעת רב אסי – היא בחינת המלכות כמו שכלולה בבינה, ד' דצורת ה'.

הביאור בזה – ראה במילואים להערה הקודמת.

(272) ולדעת רב שהאשה המתקדשת (ע"י עצמה, וגם בת שמתקדשת ע"י אבי') היא בחינת המלכות שבגילוי (כבהערות שלפנ"ז) – זה שבא ואמר אני קדשתי' הוא ז"א שבגילוי (תולוי"צ שם ע' קג).

(268) קידושין סג, ב. ושם, שלדעת רב, באב שאמר קדשתי את בתי, זה שאמר אני קדשתי' אינו נאמן לכנוס. וראה הערה 273.

(269) קידושין מא, א. עט, א.

(270) בתולוי"צ למס' קדושין (ע' קג"ד), שביאור זה הוא אליבא דרב אסי. משא"כ לדעת רב, גם בת שמתקדשת ע"י אבי' היא בחינת המלכות שבגילוי. הביאור בזה – ראה במילואים.

(271) וראה תולוי"צ שם ע' קנב ואילך, שלדעת רב,

אני קדשתי, אינו נאמן לכנוס (היינו, שמצד אמירת האשה, מחזיקין אותה בחזקת מקודשת ומחמירים עלי' לאוסרה על זה שאמר אני קדשתי)²⁷⁸, ועפ"ז למדין (לכאורה) בקל וחומר, שע"י אמירת האשה נתקדשתי (שהיא חמורה יותר מאמירת האב) נחזיק אותה בחזקת מקודשת גם בנוגע סקילה, במכש"כ מזה שמחזיקים אותה למקודשת (בנוגע סקילה) ע"י אמירת האב. ולכן אמר רב אסי על שמעתתא דידי' [דאב שאמר קדשתי את בתי נאמן לסקול, והאומרת נתקדשתי אינה נאמנת לסקול] שהן „מרפסן איגרי“, „משברות²⁷⁹ גגין ועליות, כלומר קשות לשומעיהן שאינם מבינים טעמים“.

והרמז דענין הנ"ל [ששני אופני הקדושין, ע"י אבי' וע"י עצמה, הם במילוי היו"ד ובצורת ה'ה'] במימרא זו דרב אסי – הוא בשלשה: (א) בהלשון „מרפסן איגרי“, כדלקמן ח"א. (ב) בזה שהפירכא על שמעתתא דרב אסי „מרפסן איגרי“ הוא לימוד ע"פ מדת קל וחומר, כדלקמן ח"ב. (ג) באופן הקל וחומר, כדלקמן ח"ג.

(א) הלשון „מרפסן איגרי“:

צורת ה'ה' ומילוי היו"ד הם „גג“ ו„עלי“. והביאור בזה: צורת ה'ה' – היא בחינת תבונה, והתבונה שהיא על גבי ה"ז"א (כתר לז"א²⁸⁰) – היא „גג“; ומילוי היו"ד – היא בחינת אימא עילאה, ואימא עילאה שעל גבי התבונה – היא „עלי“ (בית²⁸¹ שעל גבי הגג).

וזהו גם שגג ועלי' נק' בשם „איגרי“. בתבונה הוא שם ס"ג, ובאימא עילאה הוא שם קס"א. ושני שמות אלה ביחד – ס"ג קס"א – בגימטריא „איגרי“.

לכן²⁷³ נאמן לכנוס; וקדושי אשה ע"י עצמה הם בד"ו דצורת ה'ה' [אשה המתקדשת – ד' דהה', האישי שאומר אני קדשתי – ו' דהה'], וכיון שבצורת ה'ה' יש חלל המפסיק בין הד' להו' – לכן אינו נאמן לכנוס.

וזהו מה דאיתא בגמרא שם, שהטעם על זה שבבבא השני' (האשה שאמרה נתקדשתי) אין נאמן לכנוס הוא „מפני שהיא מחפה עליו“: זה „שהיא מחפה עליו“ מרמו על זה שקדושין אלו הם בד"ו דהה', דבצורת אות ה' – הד' (אשה) חופה (מחפה) על הו' (אישי). וכיון שבד"ו דהה' יש חלל המפסיק בין הד' להו' – לכן אין נאמן לכנוס²⁷⁴.

* * *

השייכות דשני אופני הקדושין (ע"י אבי' וע"י עצמה) למילוי היו"ד וצורת ה'ה' מרומזת גם במימרא דרב אסי שבהמשך הסוגיא²⁷⁵: החילוק בין קדושין ע"י אבי' וקדושין ע"י עצמה הוא גם בנוגע נאמנות לענין סקילה: אב שאמר קדשתי את בתי ס"ל לרב אסי²⁷⁶ שהוא נאמן (גם) בנוגע סקילה (שאם זינתה הבת סוקלין אותה), ואשה שאמרה נתקדשתי מודה רב אסי שאינה נאמנת לענין סקילה²⁷⁷.

ובהמשך הסוגיא שם „ואמר רב אסי הני שמעתתא דידי מרפסן איגרי“, כי אשה שאמרה נתקדשתי חמור יותר מאב שאמר קדשתי את בתי [דבאב שאמר קדשתי את בתי ואינו יודע למי – כשבא אחד ואמר אני קדשתי, נאמן הוא לכנוס (היינו, שמצד אמירת האב, אין מחזיקין אותה כ"כ למקודשת שנחמיר עלי' לאוסרה על זה שאמר אני קדשתי), ובאשה שאמרה נתקדשתי ואיני יודעת למי – כשבא אחד ואמר

273 בתולוי"צ שם (ע' קנד) עוד טעמים על זה – ראה במילואים.

274 ראה בכ"ז תולוי"צ שם ע' קנב"ה.

275 בקדושין שם (סג, ב).

276 משא"כ לדעת רב, נאמנות האב (שאמר קדשתי את בתי) הוא רק „לאיסורא“ (לאסור אותה על כל העולם) ולא לסקילה (קדושין שם).

הטעם על זה – ראה במילואים.

277 הטעם לזה בפנימיות הענינים – ראה במילואים.

278 פירש"י קדושין שם (ד"ה השתא וד"ה מקום).

279 פירש"י שם.

280 ראה לעיל סק"א.

281 ראה במילואים.

החכמה עם (התחלת) הבינה הוא ע"י הדעת²⁸³, שהוא המחבר חכמה ובינה²⁸⁴.

ולכן, הלימוד מקדושי בת ע"י אבי' על קדושי אשה ע"י עצמה הוא ע"פ מדת קל וחומר, כי קל וחומר הוא בשם א"ל שד"י שבספירת הדעת, והדעת הוא המחבר את הד' דמילוי ה' היו"ד (קדושי בת ע"י אבי') עם הד' דצורת ה' (קדושה אשה ע"י עצמה).

וגם ענין זה מרומז בהלשון „מרפסן איגרי“, כי המילוי דא"ל שד"י [היינו: לף, מד, ין, לת, וד] בגימטריא „מרפסן איגרי“. וזהו „הני שמעתתא דידי מרפסן איגרי“, שהקל וחומר שמפריך (לכאורה) השמעתתא דרב אסי ומשבר²⁸⁵ (מרפסן) את ה„איגרי“ – הוא בשם א"ל שד"י (דעת), „מרפסן איגרי“²⁸⁶.

(ג) אופן הקל וחומר:

הקל וחומר בנוגע אב שאמר קדשתי את בתי ואשה שאמרה נתקדשתי יכול להיות בארבעה אופנים²⁸⁷:

(א) שלמדין אשה שאמרה נתקדשתי מאב שאמר קדשתי את בתי לחומר, כהילפותא בגמרא: ומה אמירת האב שאינה חמורה כ"כ לענין כניסה [שמצד אמירת האב אין מחזיקין אותה כ"כ למקודשת להחמיר עלי' לאוסרה על זה שאמר אני קדשתי] ואעפ"כ סוקלין על פיו – אשה שאמרה נתקדשתי, שאמירתה חמורה יותר לענין כניסה [שמצד אמירתה מחזיקין אותה למקודשת לאוסרה על זה שאמר אני קדשתי], אינו דין שסוקלין ע"פ אמירתה.

(ב) שלמדין אשה שאמרה נתקדשתי מאב שאמר קדשתי את בתי לקולא, כלומר: ומה אמירת האב, שלענין סקילה אמירתו היא חמורה (שסוקלין ע"פ אמירתו) ואעפ"כ אין מחזיקין

וזה שאמר רב אסי „הני שמעתתא דידי מרפסן איגרי“ – הוא, כי שני אופני הקדושין (ע"י אבי' וע"י עצמה) הם שני אופנים בחיבור הו' (דכר) עם הד' (נוקבא) [החיבור דו' וד' שבמילוי היו"ד (קדושין ע"י אבי'), והחיבור דו' וד' שבצורת ה' (קדושין ע"י עצמה)], ולכן, ההלכות שאמר „שמעתתא דידי“ (בענין שני אופני הקדושין, נק' „איגרי“²⁸²).

* * *

הביאור בזה בפרטיות יותר: מכיון ששמעתתא הנ"ל היא בנוגע להאשה (אם מחזיקים אותה למקודשת או לאו) – היא שייכת בעיקר להדלתי' דמילוי היו"ד ודצורת ה'.

ועפ"ז: שייכותה של השמעתתא ל„איגרי“ (גג ועלי'), הוא – כי שני הדלתי' הם גג ועלי':

הד' דצורת ה' / שעל גבי הו' – גג; והד' דמילוי היו"ד, שלמעלה גם מהד' דצורת ה' – עלי' שעל גבי הגג²⁸².

(ב) מדת קל וחומר:

הטעם על זה שהפירכא שישנא לכאורה על שמעתתא הנ"ל היא לימוד ע"פ מדת קל וחומר:

הלימוד מענין אחד על ענין שני – הוא חיבור המלמד והנלמד. ובנדון דידן, הלימוד מקדושי בת ע"י אבי' (ד' דמילוי היו"ד) על קדושי אשה ע"י עצמה (ד' דצורת ה'), הוא – חיבור שני הדלתי'.

וכיון שיו"ד הוא חכמה [דגם אימא עילאה (ו"ד דמילוי היו"ד) היא בחינת חכמה (כנ"ל ס"א בתחלתו)] וה' הוא בינה (תבונה) – היינו, שהד' דמילוי היו"ד (שהוא סיום היו"ד) הוא סיום החכמה, והד' דצורת ה' (שהוא התחלת ה') הוא התחלת הבינה – הרי מובן, שחיבור (סיום)

(282) ראה בכ"ז תולוי"צ ע' קנה.

בערך אות דל"ת סעיף ה ובהערות שם).
(285) ראה פירש"י קדושין שם (נעתק לעיל), דפירוש „מרפסן איגרי“ הוא „משברות גגין ועליות, כלומר קשות לשומעיהן כו". וראה תולוי"צ שם הביאור ד„משברות“ וכן ד„קשות לשומעיהן“.

(286) ראה בכ"ז תולוי"צ שם.

(287) בתולוי"צ שם (ע' קנו ואלך) מדבר רק בנוגע

(283) הדעת (שמחבר חכמה ובינה) הוא בין סיום החכמה והתחלת הבינה. ובענין האותיות יו"ד ה"י – מקום הדעת הוא בין הד' דסיום היו"ד והד' דהתחלת ה' (תולוי"צ שם ע' קנו). וראה לעיל הערה 214 במילואים.
(284) וזהו שתיבת דעת מתחלת באות ד', כי הדעת מחבר שני הדלתי' (תולוי"צ שם, נעתק (בפרטיות יותר)

בתי, שאמירתו היא קלה לענין כניסה, אינו דין שאין סוקלין ע"פ אמירתו²⁸⁸.

והטעם על זה שהקל וחומר (בהמימרא דרב אסי הני שמעתתא ידי מרפסן איגרי) הוא באופן הא' (דוקא)²⁸⁹, הוא:

ד"ו דצורת הה' נמשכים (מקבלים) מו"ד דמילוי היו"ד. היינו, שמילוי היו"ד הוא ה"משפיע" וצורת הה' הוא ה"מקבל". וכיון שקדושי בת ע"י אבי' הם במילוי היו"ד (אימא עילאה) וקדושי אשה ע"י עצמה הם בצורת הה' (תבונה), לכן הלימוד מאחד על השני צריך להיות באופן שקדושין ע"י אבי' הוא ה"מלמד" וקדושין ע"י עצמה הוא ה"נלמד".

וגם: שהלימוד יהי' (לא לקולא, אלא) לחומרא. כי בינה (הן בינה עילאה והן תבונה) היא מקור הגבורות²⁹⁰.

ולכן, הק"ו (שבהמימרא דרב אסי) היא (רק) באופן הא' – כי דוקא באופן זה, שני ענינים הנ"ל: קדושי אשה ע"י עצמה נלמדים מקדושי בת ע"י אבי', והלימוד הוא לחומרא²⁹¹.

אותה כ"כ למקודשת (מצד אמירתו) שתהי' אסורה על זה שאמר אני קדשתי – אשה שאמרה נתקדשתי, שאין סוקין ע"פ אמירתה, אינו דין שמצד אמירתה לא תהי' אסורה על זה שאמר אני קדשתי".

(ג) שלמדין אב שאמר קדשתי את בתי מאשה שאמרה נתקדשתי לחומרא, כלומר: ומה אמירת האשה, שהיא קלה בנוגע סקילה (דאין סוקלין ע"פ אמירתה) ואעפ"כ מחזיקין אותה למקודשת ע"פ אמירתה בנוגע כניסה (שמצד אמירתה היא אסורה על זה שאמר אני קדשתי) – אב שאמר קדשתי את בתי, שסוקלין ע"פ אמירתו, אינו דין שאמירתו תאסור אותה על זה שאמר אני קדשתי".

(ד) שלמדין אב שאמר קדשתי את בתי מאשה שאמרה נתקדשתי לקולא, כלומר: ומה אמירת האשה שהיא חמורה לענין כניסה [שמצד אמירתה מחזיקין אותה למקודשת לאוסרה על זה שאמר אני קדשתי] ואעפ"כ אין סוקלין אותה ע"פ אמירתה – אב שאמר קדשתי את

אינו אומר אופן הד'. אבל זה שאינו אומר אופן הב' והג', יש לתרץ גם בפשטות – ראה במילואים. (290) ראה במילואים. (291) ראה בכ"ז תולו"צ שם ע' קנ"ז.

אופן הא', הג' והד'. וראה הערה 289 בשוה"ג. (288) בתולו"צ שם (ע' קנ"ז), דרב חסדא שאומר „אחד זה ואחד זה אין סוקלין" (קידושין שם) ס"ל שהק"ו הוא באופן זה – ראה במילואים. (289) הקושיא שבפנים הוא – שבהמימרא דרב אסי

לעילוי נשמת

עורך ספר זה

ה"חוזר" של כ"ק אדמו"ר זי"ע

הגה"ח הרה"ת

הרב ר' יואל ב"ר רפאל נחמן הכהן ע"ה

כהן

נלב"ע וא"ו מנחם-אב ה'תשפ"א

ת' נ' צ' ב' ה'

